



# Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

## Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

**Danskernes Historie Online** er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

### Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

### Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

### Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

# *Pigtraad-Gestapofangen*

Nr. 2  
April  
1990



4. Maj-Kollegiet i Tønder er indviet den 4. maj 1968. Tegnet i stenen foran kollegiet er hugget i granit, så det er uforgængeligt.

# Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

**Henvendelse om hjælp** i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløsservej 19, 4894 Øster Ulslev. 53 86 55 59.

**Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs** rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lundeberg, Hesselager. 62 25 14 77. (Der er 7 senge). Feriehemmets adresse er: Flejmosen 4, Østerby, 6470 Syd-Als, Als. 74 40 53 42.

Tilsynsførende: fru Karin Boysen, Østerbyvej 46, Østerby, 6470 Syd-Als, tlf. 74 40 51 75.

Medlemmer: Iflg. fundatsen paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

## Forretningsudvalget:

Formand: Kontorchef, cand. jur. Hans Andersen.

Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. 53 86 55 59.

Næstformand: Civilingeniør Mogens Dyre,

Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26.

Kasserer: Skræddermester Povl Brandt, Glerupvej 19, 2610 Rødovre. Tlf. 42 91 13 72.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg. Tlf. 86 81 07 09.

Overlærer preben Feddersen, Caroline Amalievej 11, Lundeberg, 5874 Hesselager. Tlf. 62 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Kontorchef Niels Christian Andersen  
Volmersvej 5, 6330 Padborg  
Tlf. 74 67 31 53

Sektionschef Hans Bøjlund  
Skovparken 7, 6000 Kolding  
Tlf. 75 52 96 11

Sparekassedirektør Einer Hauberg  
Holballe 3, 6473 Tandslæt  
Tlf. 74 40 76 04

Direktør G. Jespersen  
Gullestrupvej 7, 7400 Herning  
Tlf. 97 12 11 84

Direktør Bernth Johannesson  
Jacobys Allé 16, 2.th.,  
1806 Frederiksberg C  
Tlf. 31 31 86 86  
Sommer 42 30 64 58

Læge Axel Jørgensen  
Duebrødrevej 14, 9000 Aalborg  
Tlf. 98 10 15 80

Oberst K. Kjeldsen  
Tingagerhjemmet, 5750 Ringe  
Tlf. 62 62 31 63

Tandtekniker Leo Kæraa  
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg  
Tlf. 86 27 04 28

Herreekviperingshandler  
Carl Otto Larsen,  
Lærkevej 6, 6440 Augustenborg.  
Tlf. 74 47 11 60

General Fl. B. Larsen  
Lundsgårdsvej 16, 4180 Sorø  
Tlf. 53 63 59 20

Forvalter Axel Lauritzen  
Lundtofteparken 42, 2.tv., 2800 Lyngby  
tlf. 42 88 12 42

Overbetjent Ejler Mortensen  
Nørregade 6, 6440 Augustenborg  
Tlf. 74 47 17 04

Redaktør Johs. Rasmussen  
Ømkulevej 9, 7100 Vejle  
Tlf. 75 82 65 72

Provst Poul Riis  
Hostrupsgade 9, 4200 Slagelse  
Tlf. 53 53 35 34

Maskinmester H.P. Skjoldborg  
Skovbrinken 9, 6400 Sønderborg  
Tlf. 74 42 57 07

Fhv. Bestyrer  
Solveig Skjøtt  
Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose  
Tlf. 42 48 56 74



Bladet

## Pigtraad- Gestapofangen

Udkommer med 7 numre i år.  
(De lige mdr. + november).

### ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Poul Nielsen,  
Bavnebjergspark 6,  
3520 Farum  
42 95 22 08  
Giro 9 31 54 54

Årsabonnement 60,- kr.  
Udenfor Skandinavien betales  
et portotillæg på 50,- kr.

Eventuelle fejl i besørgelsen af  
bladet rettes hurtigst muligt  
ved henvendelse til udleve-  
ringspostkontoret.

### REDAKTION

Johs. Fosmark  
(ansvarshavende)  
Chr. Winthers Vej 1  
8600 Silkeborg  
86 81 07 09

Kaj Christensen  
Præstegårdsvænget 16  
5210 Odense NV  
66 13 80 10

### TRYK

Fjerritslev Avis Offset

### INDE I BLADET:

Dagen, vi aldrig kan glemme . 27	
En par glimt fra 9. april .....	29
En antihelts 9. april .....	29
Som en 14 årig	
oplevede dagen .....	30
Årsagerne til operation	
Weserübung.....	31
Runde dage .....	33
Danmark atter frit .....	36
Den store befrielse.....	37
Venstre Fængsel	
den 5. maj 1945 .....	38
Frihedsfonden	
- 16.000 klienter .....	39
Organisation »T« i Odense.....	41
Wassermann skriver til	
kvinderne i Frøslev .....	42
Foreninger .....	43-46
Bøger.....	46
Mindeord .....	48-51

De følgende numre af vort  
blad udkommer 15/6 og 15/8  
1990. Stof må være redaktionen  
i hænde senest en måned før.

## Fangesammenslutningens Rekreatjonsfond

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreatjonsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Villy Mørk Jensen, Sjørringvigvej 6, Sjørring, 7700 Thisted, eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreatjonsopholdes samlede pris, dog max. kr. 4.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreatjons hjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreatjonsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det på påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

## Neuengamme Foreningens Rekreatjons- & Hjælpekasse til fordel for Frihedskampens Ofre

Adresse: c/o Frihedsfondens kontor, Frederiksberg Bredgade 13, 2000 Frederiksberg.

Midlerne fra salg af frimærke med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen - 4. maj 1985, uddeles til rekreatjons formål eller -hjælp i særlige trangstifælde. Beløb kan søges af danske statsborgere, der er - eller vil kunne anerkendes - i henhold til til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a.

Anmodning om ansøgningsskema sendes til ovenstående adresse.

# Pigtraad-Gestapofangen

NR. 2

APRIL 1990

45. ÅRGANG

**Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45**

Buchenwald-klubben · Dachau-klubben · Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen  
 Landsforeningen Gestapo-Fangerne · Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen · Hannover-Stöcken-gruppen  
 Horserød-Foreningen · Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme  
 Ravensbrück-gruppen · Sachsenhausen-foreningen · Stutthof-foreningen · Theresienstadt-foreningen

I Midtjylland  
 averterer man  
 i AVISEN

70. Sukcesopg. 13.  
 70. Kvalitet 100  
 70. Tidsskrift 4

Den mest udfordrede titel

# Silkeborg Avis

## Midt-Jyllands Folketidende

Nr. 82

Tirsdag den 9. April 1940

18 Sider.

# Proklamation til det danske Folk fra Kongen, den danske Regering og den tyske Kommandant

## Mørkelægning over hele Danmark fra i Aften

### Den danske Rigsdag indkaldt til Møde Klokken 20

KØBENHAVN, Tirsdag (R. B.)

**K**LOKKEN 5,15 i Morges har tyske motoriserede Tropper og Panservogne overskredet den dansk-tyske Grænse ved Tønder og Flensborg og er over Aabenraa og Esbjerg paa Vej mod Nord.

Ved Morgengry er tyske Tropper i Lillebølt gaaet i Land ved Middelfart og har sat sig i Besiddelse af den derværende Bøltbro. Tyske Søstridskræfter er bragt ind i Storebølt og har landsat Tropper i Korsør og Nyborg.

# Den 9. april - dagen vi aldrig kan glemme

Den 9. april 1940 vil altid stå for os som dagen, der er den mørke dag i Danmarks nyere historie, for fra den dag blev alt anderledes for os, selv om de sagde, at de kom som vore venner og for at beskytte os.

Men vi havde ikke inviteret de grønklædte tyske soldater, og vi havde heller ikke bedt om deres beskyttelse.

Besøget stod på gennem 5 år, og vi syntes alle, at det varede alt for længe. De kom ind over vore grænser mod syd endnu før daggry, for de havde åbenbart hastværk for at nå meget i løbet af samme

dag, og da de grønklædte rullede ind f.eks. i Silkeborg med deres tanks m.m., gjorde de et forfærdeligt spektakel. Og de var mange, rustet til tænderne, selv om de kom til et fredeligt land, der slet ikke havde oprustet. De blev flere og flere, og værst blev det, da de gjorde Silkeborg til deres hovedkvarter.

Deres officerer var velinstruerede, for de havde fået en skriftlig orientering, der skulle vejlede dem om, hvordan de danskere var og tænkte, som de nu havde bestemt sig for at ville omgås. Informationer er så interessant, at

jeg føler mig fristet til at gengive den i dansk oversættelse. Den lød sådan:

Enhver, der tilhører værnemagten, må gøre sig klart, at han ikke betræder fjendeland, men at tropperne rykker ind i Danmark for at beskytte dets beboere og til sikring af dets befolkning.

1. Danskeren har en stærk nationalbevidsthed. Derfor føler det danske folk sig beslægtet med de s'andinaviske folk.

2. Danskeren er frihedselkende og selvbevidst. Han afslår enhver tvang og enhver underkastelse. Han har ingen

## Hovedtema:

9. april - til  
50-års dagen

4. maj - til  
45-års dagen

sympati for militærisk mands-  
tugt og autoritet.

Altså: det gælder om at be-  
fale kun lidt og ikke at skringe  
op. Sådan noget fylder ham  
med modvilje og er virknings-  
løst.

Det gælder om at udtrykke  
sig sagligt og overbevisende.  
Man når mere ved den gemyt-  
lige tone. Unødvendig skarp-  
hed og formynderskab tilin-  
tægter selvfølelsen og skal  
undgå.

3. Danskeren besidder me-  
gen bondesnuhed, listighed,  
som grænser til uoprigtighed.

4. Danskeren er økono-  
misk. Hans interesser bevæ-  
ger sig hovedsagelig omkring  
materielle livsproblemer. En-  
hver begrænsning af hans  
livsforholdene føler han  
meget hårdt.

Altså: Undgå indgreb i den  
personlige ejendomsret. »At  
hugge«, »at organisere« og  
lignende er forbudt.

5. Danskeren elsker en hyg-  
gelig og behagelig tilværelse.  
Han er til at vinde gennem  
venlighed, ved former for små  
opmærksomheder og aner-  
kendelse af hans person. De  
danskere, der driver handel,  
viser megen sympati for Eng-  
land. Han afskyr krige. For  
det nationalsocialistiske  
Tysklands målsætning består  
der med få undtagelser ingen  
forståelse.

7. Det tyske sprog bliver  
forstået af mange danskere.

Så mange var ordene, og  
man må tilføje, at recepten  
rummer mange sandheder,  
men anvisningen blev jo slet  
ikke fulgt, og det kom både de  
og vi til at betale dyrt for.

F.K.

## 9. april - Odense Program

Kl. 19.00 ved Mindesmærket i  
Ansgar Anlæg, Sdr. Boule-  
vard.

Velkomst ved turistchef J. E.  
Schreiner.

Chefen for Fynske Livregi-  
ment, oberst N. F. Jöhncke,  
taler.

Solosang, »Jeg ser de bøgely-  
se øer« v. Kgl. operasanger  
Jørgen Klint.

Børge Poulsen, Modstands-  
bevægelsen, taler.

Fællessang: »Det haver så ny-  
ligen regnet«.

Kl. 19.45: Fælles march til  
Flakhaven.

Musikledsagelse, Hjemme-  
værnsregion IV Musikkorps.

Kl. 20.30: På Flakhaven.

Velkomst v. turistchef J. E.  
Schreiner.

Borgmester Verner Dalskov  
taler.

Solosang, »En lærke letted«  
v/Kgl. operasanger Jørgen  
Klint.

Chefredaktør Bent A. Koch,  
Fyns Stiftstidende, taler.

Fællessang, »Frihedssan-  
gen«.

Kl. 21.15: Fanerne føres ind i  
Domkirken.

Andagt i Odense Domkirke v.  
biskop Vincent Lind.

FOV's informationsbusser vil  
være opstillet på Flakhaven  
og åbne for publikum i hele  
perioden.

Parkering på Sdr. Boulevard  
med indkørsel ved Fynske  
Livregiments gymnastiksal.

Arrangører bl.a.: De er-  
hvervshæmmede fra Friheds-  
kampen, Odense afd., Bu-  
chenwaldklubben.

## 9. april på Rådhuspladsen

Der startes med 2 minutters  
stillehed på Rådhusets trappe,  
når rådhusuret slår 12.

Højtideligheden finder  
sted inde i Rådhuset. Politi-  
orkestret spiller og general-  
major Rye Andersen samt  
fhv. overborgmester Egon  
Weidekamp taler.

Ebbe Rode fremsiger Ivan  
Malinowskis digt: »Støvler-  
ne«.

Der finder kransenedlæg-  
ning sted ved monumentet in-  
de i Rådhuset.

Højtideligheden ledes af  
Jens Thomsen, formand for  
Gestapofangernes Sjællands-  
afdeling.



Egon Weidekamp  
taler den 9. april

**Tilgiv, men  
glem ikke**

## 50-årsdagen for besættelsen den 9. april

Mandag d. 9. april vil museet  
være åbent kl. 11-15. Kl. 11.55  
finder en kort højtidelighed  
sted med iagttagelse af 2 mi-  
nutters stillehed og afsyngelse  
af »Altid frejdig, når du går«.

Kl. 12.30 vises filmen »Det  
gælder din frihed«.

### Interaktiv video på Frihedsmuseet

I forbindelse med markerin-  
gen af 50-årsdagen for Dan-  
marks befrielse vil der blive  
opstillet et interaktivt video-  
system på Frihedsmuseet.  
Systemet kombinerer en vide-  
oplade, hvorpå der kan lagres  
store billedmængder, med et  
EDB-program, som hurtigt  
kan finde billederne frem.  
Det bliver således nu muligt  
for publikum at se billeder af  
de genstande m.m., som der  
ikke kan blive plads til i muse-  
ets faste udstilling.

På den aktuelle plade er  
indlagt billeder af mere end  
6.000 genstande og knap 1.000  
arkivalier fra Frihedsmuseets  
magasiner, foruden de 4.000  
bedste originale fotos fra mu-  
seets fotoarkiv. Desuden fin-  
des der levende billeder i  
form af 9 korte videosekven-  
ser. Alt dette kan publikum  
bladre rundt i ved tryk på en  
skærm, der ikke kræver stør-  
re kendskab til EDB end ban-  
kernes pengeautomater.

Videopladen er produceret  
ved et samarbejde mellem  
Nationalmuseets Dokumen-  
tationsenhed og Frihedsmu-  
seet. Den er den første af en  
række plader, der vil blive  
produceret i forbindelse med  
Nationalmuseets store ud-  
bygningsplan.

### Gratis omvisninger på dansk

Der er omvisning på dansk  
hver søndag kl. 13.00.

### Gratis filmforevisninger

Alle film introduceres kort af  
en af museets medarbejdere.  
Bemærk: Forevisningssalen  
kan ikke rumme mere end 60  
tilskuere.

**Søfolk/fiskere/enker og søværnet**

**1939 - 1945**

**VI MINDES DEN, DER OMKOM**



**Danmark's besættelse**

**1939 - 1945**

**MANDAG, D. 9. APRIL 1990**

Krigssejler, opgiv navn og adresse, vi sender dig et program for mindeankeret i  
Nyhavn, Holmens Kirke, Skoleskibet Danmarks mindeplade og Københavns Rådhus.

**Bjørn Vitnes**  
Callisensvej 16, 1 th  
DK-2900 Hellerup

**Bent Ørberg**  
Andreas Bjørnsgade 28 th.  
DK-1428 København K

# Et par glimt fra 9. april 1940

9. april 1940 har vel for alle af vor årgang nogle personlige minder. Jeg var ung kontormand i København, ansat i Chr. Hansens Laboratorium, Sct. Annæ Plads 3, hvor man delte gårdsplads med Den britiske Ambassade, der havde sit palæ ud mod Bredgade, nr. 24. Altså overfor det gamle Hotel Phønix, hvor »Land og Folk« rykkede ind efter 1945.

Men, altså 9. april 1940, da jeg cyklede de 10 km fra Brønshøj ind mod Kgs. Nytorv og Sct. Annæ Plads, opdagede jeg et par steder undervejs tyske soldater og fandt på gaden det på mærkeligt dansk affattede »Oprop« fra besættelsesmagten. Og hørte fly i luften. Ved portene Bredgade 24 og Sct. Annæ Plads 1 og 3 stod opstillet flere tyske vagter. Formålet var, at ingen skulle komme ind eller ud fra ambassaden. Men efter lidt snak med vagten, kom man altså ind på sin arbejdsplads.

Samme eftermiddag så man hele ambassadepersonalet på åbne lastbiler, sendt af sted til Kastellet. Og siden blev englænderne efter en uges tid så pr. tog sendt ned gennem Europa til Lissabon. Om de kom med skib eller fly derfra hjem til England, ved jeg ikke. Slet så nemt gik det ikke alle engelske statsborgere i Danmark. Nogle blev interneret på herregården St. Grundet ved Vejle.

Efter nogle gange af have hørt kongens og regeringens proklamationer om ro og orden under de ny forhold, udsendt i radioen, var jeg en tur omme ad Langelinie i dagens løb for at se det tyske krigsskib der.

Enkelte steder så man folk hilse de ubudne grønne gæster velkommen, mens jeg som størsteparten af befolkningen stod rådvilde, mange sikkert også dybt nedbøjede over det, der nu kom ind over os.

Jeg har nævnt Kastellet. Og englænderne der. Mærkeligt at tænke på, at bare en uges tid før var jeg trådt af i

Kastellet efter min hjemkomst fra Finland som frivillig i Vinterkrigen dér. Freden mellem Finland og Sovjetrusland var afsluttet 13. marts, men på grund af, at 400.000 karelere for ingen pris ville blive i de store landområder, man måtte afstå til Sovjet, så var alle tog og befordringsmidler den første tid nat og dag sat ind mod øst. Og endda drog mange af sted på landevejen med heste, køer, får,

børn og husgeråd. Et symbol på det Europa, hvis lidelser på grund af Hitler og Stalin skulle fortsætte i fem år endnu.

Mærkeligt, som meget gik. Heldigvis anede jeg ikke, at jeg 20.1.43 skulle 4½ måned i fængsler som Politigården, Vestre og Blegdammen. For et mislykket forsøg på at komme til Sverige (mit lønlige mål naturligvis England). Som jeg i 1942 også havde forsøgt at nå

via en evt. Esbjerg-kutter. Eller at jeg 9.2.45 skulle blive skudt ned i den københavnske forstad Husum af Gestapo. For at havne i Vestre og Frøslev.

Foreløbig udsendte tyskerne deres UFA-film-ugerevyer, deres propagandablade »Signal« var det vist det hed. Og gennem gaderne skrælede tyske tropper den kommende tid »Wir fahren gegen England«. *Johs.Rasmussen, Vejle*

## En antihelts 9. april

*Af Gunnar Jespersen*

Krigen, der så overraskende var gået i stå i efteråret 1939, bragede løs igen 9. april 1940. De mørke bombeefly strøg så lavt hen over hustagene, at larmen fra motorerne tidligt om morgenen rystede alle ud af sengen. Vi, almindelige borgere, anede nok, at det trak sammen, men vi vidste ikke, at faren var så overhængende.

Hvad jog der gennem hovedet på en værnepligtig sekondløjtnant, der var blevet mobiliseret til Beredskabsstyrken 3. september, men

hjemsendt 3½ måned senere? - Nu stod jeg her ved det åbne vindue i pyjamas og nedtrådte slippers og stirrede som lammet op på de hvidrandede sorte kors, som kun alt for tydeligt lod sig se under vingerne på de store maskiner. Ganske tydeligt så man også deres besætninger, og rundt i luften flagrede små grønne sedler - flyveblade i bogstaveligste forstand - som snart lå og flød overalt på gader og i haver.

Hvad ventede fædrelandet af mig i denne stund? - Den allerede tysk-kontrollerede

radio udbasunerede, at hæren for flere timer siden havde kapituleret og kværnedes om ro og orden.

Jeg foretog mig ikke noget. - Jo, jeg ringede til det lokale politi, der for syv måneder siden havde bragt mig den gule mobiliseringsordre. - Men jeg skulle blive, hvor jeg var, alle kamphandlinger var indstillet, og landet ville være besat inden aften. - Lad mig ærligt bekende, at det ikke var mig muligt at opgejle falsk harme over »at vi ikke fik lov at kæmpe« - sådan som forholdene var.



Det foto, der bringes her, er snuppet i Herning af min 14-årige bror få dage efter 9. april. På det forreste køretøjs sidevogn ser man et hul, forvoldt af projektilet fra en dansk 20 mm maskinkanon. Hullet var markeret ved en hvidmalet ring og tilhørende forklaring: Tondern 9/4 1940. *Jesper*

## De fleste var hjemsendt

Da den 9. april oprandt var de fleste soldater hjemsendt og vort beredskab i Jylland nedbragt til 3300 mand. Taktisk var placeringen af denne styrke skruptosset, kun halvdelen lå i Sønderjylland. Resten var spredt fordelt over halvøen med fx. 9' Bataljon, som jeg tilhørte, i kantonnement nord for Limfjorden. Strategisk derimod var placeringen i fuld overensstemmelse med regeringen Staunings førte nedrustningspolitik.

Af samme grund var ingen broer sprængt, ingen forhindringer anlagt, og de stillinger, som soldaterne i forvejen havde fået anvist, måtte ikke forberedes med et spadestik. Dagen før forlødt det, at en 60 km lang motoriseret kolonne var på vej nordpå fra Rendsborg.

Det foto, der bringes her, er snuppet i Herning af min 14-årige bror få dage efter 9. april. På det forreste køretøjs sidevogn ser man et hul, forvoldt af projektilet fra en dansk 20 mm maskinkanon. Hullet var markeret ved en hvidmalet ring og tilhørende forklaring: Tondern 9/4 1940. - Soldaten, der den dag sad i sidevognen, har ikke haft det rart. Det havde de danske soldater, der beskød ham, heller ikke. Det har sandsynligvis drejet sig om træfningen ved Abild ca. 3 km nord for Tønder, omtalt i Arne Stevns bog »9. April«, som udkom i 1940. I sydkanten af Abild bliver en cyklistgruppe sat i stilling, mens fire mand skal etablere vejspærring et stykke foran dem på hovedvejen. De får fat i en påhænsvogn, som de vender på tværs af vejen. Medens de bakser med den, ser de godt den sorte masse, der vælter frem nede ved ekserpladsen, og da de er færdige, er de første motorcykler ganske tæt på. Idet de styrter tilbage mod stillingen, brager det første skud fra gruppens 20 mm kanon, hvorefter den forreste tyske motorcykel øjeblikkelig besvarer ilden med sit rekylgevær. Gruppen trækker sig tilbage, men bliver kort efter omringet og afvæbnet.

Sådan lå disse 8/10-mands-

grupper placeret med store intervaller ved de vigtigste veje tværs over landsdelen. Man forstår godt, at de tyske officerer rystede på hovedet og følte trang til at give rollen som »edle Feinde« (det var i krigens begyndelse). - De danske soldater blev end ikke taget til fange, og kort efter at kamphandlingerne var afblæst, kunne de igen hente deres geværer og slutte sig til deres kompagnier.

## 13 faldne og 24 sårede

De samlede danske tab indskrænkede sig den dag til 13 faldne og 24 sårede. - Der burde måske slet ikke have været tab. Modstanden var jo kun på skrømt, og narrede ikke de allierede. Men her vil synspunkterne nok altid tørne sammen.

Vore soldater havde kæmpet tappert, og generaløjtnant W.W. Priors dagsbefaling til hæren 12. april 1940 sluttede således: »I mindet om disse danske soldater,

hvem det blev forundt at ofre livet for Konge og Folk, vil vi sætte vor lid til en lysere fremtid.« - Ordene »hvem det blev forundt at ofre livet« - klinger så hult, at det næsten gør ondt, når man tænker på de unge mænd, for hvem livet først skulle til at begynde, og hvis lod det blev at miste det i en symbolsk træfning. Her drejede det sig jo ikke om et meningsfyldt Dybbøl, hvor soldaterne »stod skulder ved skulder«, og hvor vi satte ind, alt hvad vi evnede.

Ved middagstid nåede invasionstropperne Herning. Alle vi, der oplevede det, vil bevare, indfrosset i erindringer, synet af den endeløse kolonne af grågrønne feltsoldater, der dagen lang i alle tænkelige former for militærenheder snoede sig gennem Bryggergade og videre ad Hovedgaden for at fortsætte nordpå, dels mod Holstebro, dels mod Viborg. Det hele var så overrumplende, at arbejdet de fleste steder gik helt

normalt. Man stod uden nogen som helst fornemmelse af, hvordan man kunne, burde eller turde reagere, og så klamrede man sig til arbejdets og hverdagens kendte rytme, som om det uhyrlige, der foregik, ikke kom en ved. På gaden traf man venner og bekendte. Man standsede ikke op, for hvad skulle man sige?

Men hen på eftermiddagen fik vi alle travlt. Sproget havde fået et nyt ord med omgående virkning - mørklægning.

Selvfølgelig skulle der gøres modstand ligesom i andre besatte lande. Men den skulle først organiseres og tiden være moden - som efter El Alamein og Stalingrad. Og så skulle man ikke føres til slagtebænken, der skulle være en rimelig chance efter parolen: »Slå til og stik af« - sådan som den følges af alle partisaner, guerillaer, sabotører og frihedskæmpere i kamp mod overmagten.

Jesper

# Som en 14-årig oplevede den 9. april i Nibe

Af Karl Salling Møller

Selv husker jeg denne morgen den 9. april ganske tydeligt, for den står mejslet i mit sind, som et hæsligt monument, der ikke kan fjernes.

Allerede ved halvseks tiden blev jeg vækket - eller rettere vågnede jeg ved voldsomme og helt ukendte lyde. Min far og mor stod allerede ved kvistvinduet på tørreloftet. Sammen så vi, hvad der var på færde. Her så vi, ganske lavt, den ene store transportmaskine, sorte eller gråmalede, efter den anden, alle med hagekors og malteserkors på siden, i store formationer side om side, med retning mod Aalborg.

For første gang i mit liv følte jeg angst. Ikke som når jeg tidligere havde været bange, nej dette havde noget med liv og død at gøre.

Den knugende fornemmelse, som jeg den morgen fik i

mellemgulvet af at se disse rovfugle flyve over det land, som var mit, og som jeg holdt af, kan næsten ikke beskrives. Gårsdagens enlige danske militærfly, syntes nu kun som en myg mellem glubske ravne.

Min mor tændte også op i kakkellovnen på barberstuen den morgen 9. april. Det havde hun gjort hver morgen i mange år, og det skulle tyskerne ikke ændre ved, komme hvad der komme ville, der skulle være lunt, når kunderne kom.

DER KOM nu ikke mange kunder den morgen, og de få, der kom, talte sagte om den tidlige morgens hændelser, om fremtiden. Hvad skulle der ske med os og vort land? Hvorfor kunne det ikke være som under den sidste krig, da Danmark var neutralt, - det var vi jo også nu? Ville der nu også komme tyskere til Nibe? Ingen kunne give noget svar. Det fandtes ikke denne mor-

gen. Alle var de utrygge ved den nye situation, og vel angste tilmed, for gaden udenfor så ud, som den plejede, og de få mennesker, der færdedes, var de samme, alt var tilsyneladende, som det plejede at være. Alle var dog inderst inde klar over, at det ikke var sandheden. De vidste godt, at der var vendt et blad i Danmarkshistorien.

Min far, som under første verdenskrig var indkaldt halvandet år i Sikringsstyrken, sagde på et tidspunkt - ligesom henkastet: »Det er godt, jeg er blevet så gammel (han var da 46 år), så jeg kan ikke nå at komme med! Og Karl er for ung.«

At min fars udtalelse, og måske fortrøstning, den tirsdag formiddag 9. april 1940, i de kommende år skulle vise sig, ikke at holde stik - ja, det er så en helt anden historie.

Karl Salling Møller

# Årsagerne til operation Weserübung

Af Henrik Skov Kristensen, lederen af Frøslevlejrens museum.

## En dristig improvisation

Det tyske militære overfald på Danmark og Norge den 9. april 1940, med kodeordet »Operation Weserübung«, var ikke som både samtiden og eftertiden udlagde det, en gennem længere tid nøje planlagt militæroperation, som var en naturlig konsekvens af Hitlers ekspansionsstrang. Tværtom var operationen en særdeles dristig improvisation, som Hitler følte sig tvunget til at sætte i værk på grund af et sammenløb af flere handlingslinier såvel udenfor som indenfor Tysklands grænser. Handlingslinier som i vid udstrækning lå udenfor Hitlers kontrol.

Mod Hitlers forventning var det ikke lykkedes at indkapsle felttoget mod Polen, som blev påbegyndt den 3. september 1939, til et tysk-polsk anliggende. Som bekendt havde vestmagterne, dvs. Storbritannien og Frankrig, garanteret Polens suverænitet, men endnu inden de havde formået andet end at leve op til deres traktatmæssige forpligtelser og til Hitlers store overraskelse erklære Tyskland krig, var Hitlers »blitzkrigsmaskine« rullet hen over de underlegne pokker - 3 uger tog det.

Vel havde vestmagterne garanteret Polen, men i realiteten kunne de ikke militært komme til undsætning.

## Tilbød vestmagterne fred

Den 6. oktober tilbød Hitler storsindet vestmagterne fred, men blev afvist. Det næste halve års tid tog ingen af de krigsførende parter militære initiativer, så det er ikke uden grund, at briterne døbte denne fase af krigen »The phoney war«, den forlørne krig.

Den rolige situation betød

dog ingenlunde, at Hitler sad uvirksom hen. Umiddelbart efter det vellykkede felttog mod Polen gav Hitler sin generalstab ordre til at forberede »Fall Gelb«, storoffensiven mod Frankrig. Hitler satte sin lid til, at et fransk nederlag kunne afslutte krigen i Vesteuropa, fordi briterne så ville indse det formålsløse i at fortsætte krigen og slutte fred. Dette ville på længere sigt betyde, at Hitler kunne koncentrere sig om sin ideologiske hovedfjende, det kommunistiske Sovjetunionen.

Til trods for Hitlers almægtighed stod det dog ikke i hans magt at bestemme vejret. Gang på gang måtte felttoget mod Frankrig udskydes på grund af vejrforholdene, og i januar 1940 opgav der Führer definitivt at gennemføre projektet inden forårets komme.

## Hitler forventede afgørelsen i Frankrig

Mens Hitler var overbevist om, at afgørelsen skulle finde sted i Frankrig, tænkte overkommandoen for den tyske krigsmarine i helt andre baner. Storadmiral Raeder var overbevist om, at Storbritannien skulle besejres på havet. Storbritannien havde en langt stærkere flåde end Tyskland. Raeder arbejdede derfor ikke mod en direkte konfrontation mellem de to flåder. Derimod håbede han gennem en blokade af øriget Storbritannien at kunne udsulte briterne og derved tvinge dem til kapitulation. Hovedslaget skulle foregå i Atlanten, og Raeders våben var udlægning af miner, samt intensive ubådsangreb mod de britiske forsyningslinier, hovedsageligt fra USA. Problemet var blot, at hertil behøvede den tyske krigsmarine baser, som kunne lette adgangen til Atlanten. Den franske atlantehavskyst var ideel, men Raeder følte sig ikke overbevist om, at man indenfor den nærmeste tid

ville kunne vinde fodfæste der. Derfor vendte han blikket mod nord, mod Norges vestkyst.

Den 10. oktober 1939 forelagde Raeder Hitler tanken om at skaffe sig støttepunkter på den norske kyst. Føreren lovede at overveje sagen, men i virkeligheden interesserede tanken ham ikke synderligt. Hitler tænkte i Frankrigs baner. Den storpolitiske udvikling skulle dog vise sig at udvikle sig til gunst for Raeders nordvendte blik.

Vestmagterne førte en meget defensiv og afventende politik på landjorden og i luften, hvor de på det tidspunkt var tyskerne underlegne mht. rustninger. Ganske anderledes så situationen ud på havet, hvor man fra første færd tænkte i mere offensive baner.

Man forsøgte nu at afskære Tyskland fra forsyninger udefra, ganske som briterne havde praktiseret under 1. verdenskrig.

## Jernmalmen

Herved kom de skandinaviske neutrale lande i søgelyset. Især var vestmagterne interesserede i at afskære Tyskland fra eksporten af jernmalm fra Nordsverige, som i

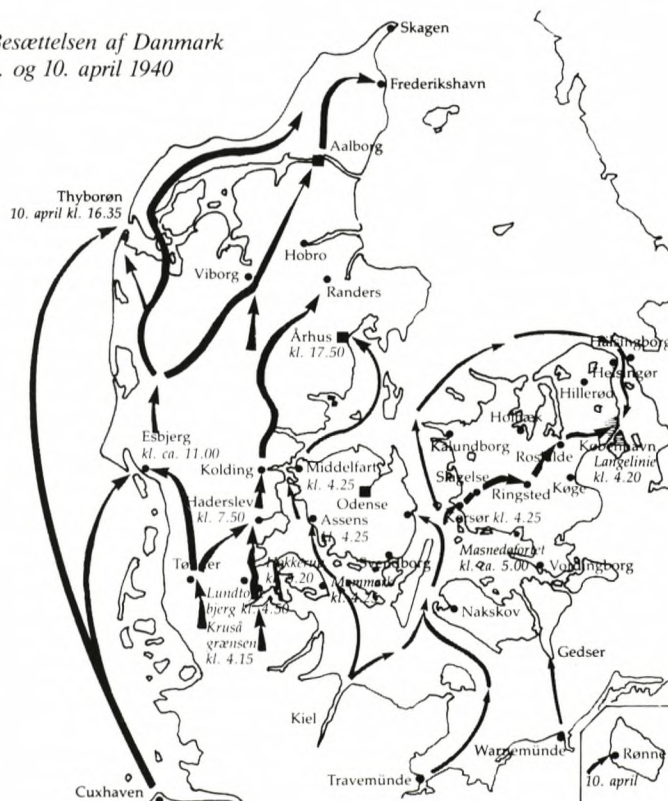
vinterhalvåret, når Østersøhavnene var tilfrosne, blev udskibet fra den norske havn Narvik. Herfra transporterede tyske dampere malmen sydpå gennem norsk territorialfarvand, og dermed uden for den engelske flådes lovlige operationsområde.

De britiske eksperter i økonomisk krigsførelse havde regnet ud, at den tyske krigsindustri ville bryde totalt sammen i løbet af et halvt års tid, hvis man kunne forhindre malmtrafikken fra nord. Så det er ikke underligt, at dette var et højt prioriteret britisk mål. På de britiske stabsskriveborde lå der udkast til to planer: En beskeden, hvor man ved mineudlægning eller flådeaktivitet i norsk territorialfarvand blokerede trafikken langs den norske vestkyst, og en omfattende, hvor man ved en decideret militær tilstedeværelse på landjorden satte en stopper for den svenske transport.

Den første ville kun have begrænset virkning, idet der, når isen i Bottenhavet brød op, ville være mulighed for at udskibe malmen fra svenske havne. Derfor satte man fokus på den anden plan.

Fælles for de to planer var dog, at iværksættelsen af dem ville betyde en krænkelser af

Besættelsen af Danmark 9. og 10. april 1940





neutrale landes neutralitet! Set i bakspejlet overvurdere de vestmagterne betydningen af den svenske malm kolossal, men det er en konstatering, som naturligvis kun har akademisk interesse i denne sammenhæng.

DEN 30. NOVEMBER fik vestmagternes skandinavienpolitik helt nye perspektiver ved Sovjets angreb på Finland. Her var måske løsningen. Finlands kamp mod den røde Goliath var i den grad omgærdet af international sympati, at vestmagterne håbede på, at det ville være muligt for nordmændene og svenskerne at nægte en vestallieret ekspeditionsstyrke at marchere igennem til den finske front, for der at komme finnerne til undsætning. Planen var så, at en del af ekspeditionskorpset skulle standse på halvvejen og sørge for, at malmtransporten blev stoppet. Her havde vestmagterne dog forregnet sig, for både Norge og Sverige fastholdt deres neutrale status.

I de næste uger drøftedes det, hvorvidt man skulle landsætte ekspeditionsstyrken uden forudgående norsk/svensk accept.

Den 12. marts besluttede det britiske kabinet endelig at sætte aktionen i værk. Den skulle indledes med en britisk flådedemonstration ud for Narvik, suppleret med diplomatisk pres, som skulle tvinge Norge og Sverige til at bøje sig. Imidlertid indløb der natten mellem 12. og 13. marts meddelelse om, at Finland og Sovjet havde sluttet fred. Dermed var det politiske grundlag for aktionen trukket bort.

Natten til den 8. april 1940 - det skulle vise sig at være et særdeles belejligt tidspunkt for den tyske propaganda - krænkede briterne norsk territorialfarvand ved at udlægge miner her.

HISTORIKERNE har diskuteret, hvorvidt dette skridt var optakten til iværksættelse af den tidligere planlagte invasion, eller om mineringen var udtryk for den tidligere nævnte beskedne plan. Meget taler for det sidste, for få

dage efter den russisk-finske fredsslutning blev de britiske divisioner, som skulle have udgjort operationens hovedstyrke nemlig sendt til fronten i Frankrig, og de skibe, som skulle have transporteret de franske tropper, blev sat til at udføre andre opgaver.

I mellemtiden havde Hitler rettet blikket mod Skandinavien.

Den 8. december 1939 havde storadmiral Raeder igen været hos føreren for at henvende dennes opmærksomhed på Norge. Nu ønskede Raeder, at hele Norge skulle besættes. Hitler var dog stadig ikke lydhør.

---

### Quisling på besøg i Berlin

---

Tre dage senere fik Raeder dog nyt håb om at påvirke føreren, som fremdeles kun tænkte i vestoffensive baner. Raeder fik besøg af den norske nazileder Quisling, som betroede Raeder, at han påtænkte et statskup i Norge. Større indtryk har det nok gjort, at Quisling, som tidligere havde været norsk forsvarsminister, kunne berette om den angiveligt stærkt pro-britiske norske regering - en regering, som ifølge Quisling blot ventede med åbne arme på en vestallieret invasion af Norge. Raeder sørgede for, at Quisling fik lejlighed til at fortælle dette til Hitler, som derefter gav værnemagtens overkommando ordre til at undersøge, hvordan man i givet fald kunne sætte sig i besiddelse af Norge.

RESULTATET af denne og i øvrigt andre undersøgelser pegede ikke umiddelbart på et tysk felttog mod Norge. Det er dog værd at bemærke, at det blev konstateret, at det var uholdbart for Tyskland, hvis briterne gik i land i Norge. På den anden side fandt man ikke noget, der tydede på, at Norge og Sverige ikke ville stå fast ved deres neutralitet.

Præcis hvad der fik værnemagtens overkommando til den 5. februar 1940 at påbegynde en operativ planlægning af et angreb på Norge er omstridt. Der er ingen tvivl

om, at vestmagternes åbenlyse interesse for Skandinavien, sådan som den kom til udtryk i tyske efterretningsrapporter, men såmænd også åbent i den franske presse, har haft indflydelse på Hitler. Så det mest vigtige incitament for Hitler synes ganske enkelt at have været at komme et vestligt angreb i forkøbet!

FØRST NU fik Danmark en plads i den tyske militære planlægning - i den forstand, at værnemagtens overkommando foreslog, at man ved at lægge pres på den danske regering skulle sikre det tyske flyvevåben en mellemlandsplads på Aalborg lufthavn. Om en egentlig besættelse af Danmark var der endnu ikke tale.

Selv om den stab, som tog sig af behandlingen af Norgesfelttoget, først afsluttede sit arbejde den 26. februar, havde Hitler allerede en uge tidligere sat Norgesfelttoget på programmet. Den 20. februar udnævnte han general Falkenhorst til chef for operationen, og den 1. marts udsendte Hitler generalordren om operationens iværksættelse. Samtidig blev den første gang navngivet: **Operation Weserübung. Det, der sandsynligvis fik Hitler til at beslutte sig endeligt, var en tildragelse i den norske Jøssingfjord natten mellem den 16. og 17. februar 1940. Det tyske tankskib Altmark, som havde tilfangetagne britiske marinere om bord, blev på norsk territorialfarvand bordet af et prisemandskab fra den britiske destroyer Cossack. 300 britiske fanger blev befriet, uden at norske flådefartøjer greb ind overfor den britiske krænkelse (og for så vidt den tyske!). Udover at Hitler blev rasende over hændelsen, bekræftede den også for ham, at nordmændene ikke selv formåede at hævde deres neutralitet.**

---

### Danmark en vigtig mellemstation på vej til Norge

---

I de sidste dage af februar arbejdede tyskerne intenst med Weserübung, og planen blev ændret på flere væsentlige punkter. Fra et dansk syns-

punkt er det interessant, at planen nu omfattede en decideret besættelse af Danmark. Ikke fordi Danmarks neutralitet blev betvivlet fra tysk side, ej heller fordi man regnede med, at vestmagterne var militært interesserede i Danmark; men fordi det tyske Luftwaffe den 21. februar erklærede sig utilfreds med, at den tyske kontrol over Aalborg lufthavn skulle være afhængig af et politisk pres fra tysk side. Herved kunne kostbar tid gå til spilde, og for Luftwaffe, som skulle spille en afgørende rolle mht. at bringe forsyninger frem til tropperne i Norge, var det en uholdbar situation.

I de følgende dage rejste endvidere krigsmarinen krav om at benytte havnene i Skagen og Frederikshavn til overførsel af forsyninger og tropper til Norge. Hermed var Danmarks skæbne beseglet, selv om det betød, at Hitler måtte afsætte flere tropper, end han havde regnet med til Norgesfelttoget.

MEDDELELSEN om den finsk/russiske fredsslutning den 12. marts fik tyskerne til at geare ned. Hitler skønnede nu, at der ikke var en overhængende fare for en allieret landgang i Norge. Opgive operationen, nu hvor hjulene var sat i gang, gjorde han dog ikke. Den 20. marts meldte Falkenhorst alt klar, men på grund af den hårde vinter, som betød tilisning af de danske farvande, blev Weserübung først sat i værk den 9/ april tidligt om morgenen. Det tidspunkt Hitler den 2. april havde fastsat til Weser-dag.

På baggrund af handlingsforløbet fra krigsudbruddet frem til den 9. april 1940 må man mht. den tyske invasion af Danmark og Norge konkludere at: der fundamentalt set var tale om et præventivt træk fra Hitlers side - et træk, som han følte sig presset til at omstændigheder, han ikke selv var herre over. Med tyske øjne ville den ideelle situation have været et neutralt Danmark og Norge, hvor handelen til og fra Tyskland foregik frit. Danmarks hovedeksportartikel til Tyskland

# Stenen ved alfarvej

var landbrugsvarer, og det var lykkedes ganske godt for den danske regering at overbevise tyskerne om, at denne eksport ikke ville kunne fortsætte, hvis Danmark blev afskåret fra at importere oversøiske foderstoffer og kunstgødning. Og det ville være konsekvensen i tilfælde af tysk besættelse af Danmark, fordi Storbritannien ville være i stand til at stoppe den danske import af disse varer.

DET SKULLE VISE SIG, at dansk landbrug klarede sig endda uden denne import. Men ved krigsudbruddet regnede både britiske og tyske økonomiske eksperter med, at en tysk besættelse af Danmark ville medføre en økonomisk belastning for Tyskland. Især hvis krigen ville blive af længere varighed. Den megen snak om, at tyskerne ønskede at sikre sig et godt spisekammer i Danmark, er i høj grad præget af efterrationaliseringer.

I de tyske begrundelser for Operation Weserübung nævnes intet om det gode danske flæsk og smør. Danmark, eller rettere nogle enkelte lokaliteter i Nordjylland, blev udelukkende betragtet som en nødvendig trædesten til hovedformålet, nemlig Norge. Det er i øvrigt stærkt tvivlsomt om hele Operation Weserübung overhovedet var blevet sat i værk, hvis ikke vejrguderne havde forhindret Hitlers felttog mod Frankrig. Som dette felttog gik, indbragte det ikke blot tyskerne malm (f.eks. Lorraine i det nordlige Frankrig), men også ideelle ubådsbaser på den franske atlantehavskyst.

## Hvor findes hjælpen?

Mange hustruer ved ikke, hvor de kan få hjælp, når deres mand dør.

Ved din kone det?

Frihedsfondens postadresse er: Frederiksberg Bredgade 13, 2000 Frederiksberg. Telefon 31 87 44 41. Kontoret er lukket mandag og fredag.

*Næsten glemte, ingen tænker særlig over, hvad den står der for. Der køres hurtigt forbi, får ser den, en ny tid, en ny slægt, men kender slægten så til historien, som stenen sådan set fortæller, eller læser man bare indskriften og siger så: Nå.-*

*Men vi tænker tilbage på den forårsmorgen. Det var koldt, soldaterne frøs, men de blev der, hvor de var placeret til en opgave, som de følte var deres pligt, da de var uddannet til at værne fædrelandet.*

*Ingen var klar over, at det måske netop var ham, der måtte bøde med sit liv eller blev såret på legeme eller i sindet.*

*Der spørges, hvem var de så?*

*Nu tænker jeg specielt på kaserne i Haderslev, som man ser ligger smukt, når man kører ud af byen mod nord.*

*Soldaterne, som var på den kaserne i vinteren 1939/40, og som var under uddannelse, men ofte måtte ud på indfaldsvejene om natten for at sikre, at byen ikke skulle få ubudne gæster.*

*Det var en kold og streng vinter, men det skal siges, at der var halm på fortovet, hvor posten lå ved deres rekylgeværer.*

## 225 kan fortælle om den 9. april 1940

**Listen over folk, der er villige til at komme og fortælle om den 9. april og frihedskampen, er nu udsendt i et antal af 7000 eksemplarer. De er sendt til skoler, dagblade, tidsskrifter og foreninger - deriblandt Lions Club.**

**Der er foretaget en inddeling, så man kan se, hvilken begivenhed, man kan fortælle om, så flere af fortællerne er opført flere steder, men der er ialt tale om 225 forskellige fortællere. De er villige til at komme vederlagsfrit, hvor man måtte ønske at markere 50-året for besættelsen.**

**Da første oplag er udleveret, har man foretaget et nyt tryk på 3.000 eksemplarer.**

*Jeg havde et hold, som var posteret udenfor Bispegården for at sikre indfaldsvejen mod vest.*

*Utvivlsomt vil man spørge: Hvorfor nu det?*

*Jeg vil tro, at man allerede da var klar over uroen syd for grænsen med melding om troppebevægelser mm., og så skulle garnisonsbyen Haderslev ikke findes sovende.*

*For at det ikke skal misforstås, var det ikke løs krudt, vi havde med os.*

*I de sene aftentimer kom den gode biskop Noack ud og talte med os, og vi fik te i holdvis på biskoppens kontor, hvor han hyggeligt underholdt os, men posten var fuld intakt og kampklar.*

*Finlandskrigen gjorde et stærkt indtryk på adskillige soldater, og det var også med til, at man indlevede sig i tankegangen om krig og forsvar, og med det i sit indre kæmpe for ære og Danmark.*

*Derfor var der heller ikke nogen angst at spore den 9. april 1940, men en særlig spænding, som man kender ved den tilkæmpede ro.*

*Alt, hvad soldaterne havde lært, gik næsten automatisk.*

*De steder, hvor en enkelt enhed havde placeret deres forsvarsmateriale, var der ro og orden, og enhver udførte deres pligt.*

*Ligegyldig om ofrene blev få eller mange, og indsatsen blev kort, så minder stenene os om tiden - historien, hvor vi var med for 50 år siden.*

*Mindestenen får mig til at tænke på følgende :*

*Der driver dufte af forår, om stenens ensomhed, blomster, kabaler, der tier og taler,*

*blomster, der intet ved dugtåres mildhed, smuldrende ben*

*den store stilhed, den ensomme sten.*

*- blot en tanke.*

*S. E. Dons, Fredericia.*

## Runde dage

ved  
Poul Nielsen

**Oskar Hansen**, Heslekrog 1, 5800 Nyborg (Buchenwald) 75 år den 6. april.

**Leo Hansen**, Gråkildevej 16, 7700 Thisted. 60 år den 22. april.

**Ragna Otto Jensen**, Sylviavej 13,2., 2500 Valby. 90 år den 24. april.

**(Runde dage i april i øvrigt - se blad nr. 1 1990)**

**Jørgen Madsen**, Tokkerupvej 26, Herlev (Neuengamme) 65 år 1. maj.

**B. Apollo**, Frimestervej 35,2., 2400 København NV. 75 år 1. maj.

**Tage Bødker Kristensen**, Tværstien 2, 8870 Langå. 65 år 1. maj.

**Jens Helge Christiansen**, Lundtofteparken 3, 2800 Lyngby (Buchenwald) 80 år 2. maj.

**Helge Michelsen**, Præstevangen 37,2., 4230 Skælskør. 65 år 2. maj.

**Helga Rasmussen**, Mariagervej 21, 8900 Randers. 70 år 3. maj.

**Josef Brainin**, Branddamsvej 16, 2860 Søborg. 60 år 3. maj.

**Jens Hincheli**, Lundtofteparken 34, 2800 Lyngby (Buchenwald) 70 år den 4. maj.

**Anna Petersen**, Drosselvej 6, Risby, 4652 Haarlev. 70 år 4. maj.

**Harald Rasmussen**, Dr. Ingriids Plejehjem, Carl Jacobsensvej 10C, 2500 Valby. 80 år den 5. maj.

**K. R. Christiansen**, Møntmestervej 10 B,2., 2400 København NV. 65 år 5. maj.

**Kaj Hansen**, Skovmarken 21, 3450 Allerød. 70 år 5. maj.

**William Munk Andersen**, Gillesager 4,7., 2650 Hvidovre (Buchenwald). 75 år den 7. maj.

**Kirsten Møller**, Grønnevej 22, 7160 Tørring. 65 år den 7. maj.

**D. R. Gendlin**, Linde Alle 28 B,1., 2720 Vanløse. 75 år den 7. maj.

**Harry Sørensen**, Valmuevej 16, 8600 Silkeborg (Hannover-Stöcken 54.562). 65 år den 8. maj.

**Willy Rasmussen**, Muskathaven 32, 2730 Herlev. (Dachau). 65 år den 9. maj.

**Kaj Petersen**, Smallegade 32, 2000 Frederiksberg. 85 år den 9. maj.

**Børge Pedersen**, Runehøjen 28, 8210 Århus V. 70 år 9. maj.

**U. J. Østberg**, Skodsborgparken 30,1., 2948 Skodsborg. 65 år 11. maj.

**Erik Korsgård Petersen**, Bregentvedvej 47, Haslev. 70 år 12. maj.

**Ove Lykkeberg**, Solvænget 12, 8723 Løsning (Hannover-Stöcken 54.548). 70 år den 12. maj.

**Tom Hansen**, Ullerupdalvej 231,2.tv., 7000 Fredericia. (Neuengamme). 75 år den 12. maj.

**Hroar Jensen**, Randkløve Alle 130,2.tv., 2770 Kastrup. 80 år den 14. maj.

**Aksel Andersen**, Tscherningsgade 9A, 3300 Frederiksværk (Stutthof). 75 år den 14. maj.

**Ely Møsting**, Tværgade 4,2., 4800 Nykøbing F. 65 år den 15. maj.

**Carlo B. Thomsen**, Corasvej 32, 9990 Skagen. 65 år 18. maj.

**Svend Mortensen**, Hjortekærvej 184, 2800 Lyngby. (Dachau). 70 år den 20. maj.

**Edvard Kamp Jensen**, Knud den Storevej 47A, 4000 Roskilde. 70 år den 22. maj.

**Karen Kjestrup**, Honorevej 36, 7000 Fredericia. 70 år den 22. maj.

**M. Eilers**, Hvidkildevej 40,1., 2400 København NV. 65 år den 22. maj.

**Valdborg Bøjlund Sørensen**, Skovparken 7, 6000 Kolding. 75 år 24. maj.

**Peder Carl Ljørring**, Haraldsgade 40,3., 2200 København N. (Buchenwald). 70 år den 26. maj.

**Ernst Günther Hansen**, Skjoldsgade 16, 8260 Viby J. 75 år den 26. maj.

**Børge Klingenberg**, Gl.Køgevej 265, 1.tv., Hvidovre. 75 år den 27. maj. (Bortrejst på dagen).

**Inge R. Hundebøll**, Blæsebjerregade 23, 6000 Kolding. 80 år den 28. maj.

**Thorvald Petersen**, Vigerslevvej 249, 2500 Valby. 65 år den 29. maj.

**Bruno Johansen**, Cypresvej 17,1.tv., 6000 Kolding (Buchenwald). 70 år den 30. maj.

**Else Jensen**, Pr.Christiansgade 4, 8900 Randers. 85 år den 31. maj.

**Ejner Rieks**, Priorgade 30, st.tv., 4200 Slagelse. (Buchenwald). 80 år den 31. maj.

**Poul Birktoft**, Kornvej 8, Odense. 75 år den 31. maj.

**Christian Pedersen**, Mosegårdsvej 111, Odense. 70 år den 31. maj.

**Birthe Jørgensen**, Lindgaardsvvej 15, 9900 Frederikshavn. 65 år den 31. maj.

**Tage Nielsen**, Fredensvej 18, 8260 Viby J. 70 år den 31. maj.

**Svend Holm**, Svendborgvej 9, Himmelev, 4000 Roskilde. (Neuengamme). 70 år den 2. juni.

**Karen Jensen**, Sdr. Havnevej 47, 9982 Aalbæk. 65 år den 2. juni.

**Verner Jensen**, Bangsbovej 10, 9900 Frederikshavn. 75 år den 4. juni.

**Ann Møller**, Mester Eriksvej 40, 9000 Aalborg. 70 år den 7. juni.

**Vilhelm Andreasen**, Vibevej 1,1., 2400 København NV (Æresmedlem af Buchenwaldklubben). 80 år den 8. juni.

**Elna Barslev**, Rolighedsvej 29, V. Hassing, 9310 Vodskov. 65 år den 8. juni.

**Solveig Sanderhage**, Baggesens Have 86, 4300 Holbæk. 70 år 9. juni.

**Poul Andreasen**, Kragtsbjergvej 73,1.th., Odense. 65 år den 9. juni.

**Viggo Eriksen**, Bymarksvej 42, 7400 Herning. 70 år den 11. juni. (Ambyulanceleder CBU 1945. »Jyllandskorpset«).

**Hanne Juul**, Rungstedvej 88, Rungsted. 75 år den 12. juni.

**Else R. Kristensen**, Snoghøjvej 34, 7000 Fredericia. 65 år den 12. juni.

**Svend Andersen**, Rosenvænget 24, 3390 Hundested. (Buchenwald). 70 år den 14. juni.

**Jens Bruno Hansen**, Elisevej 20, 9000 Aalborg. 70 år den 14. juni.

**Kaj Parkholt**, Hellebopark 5,2.th., 3000 Helsingør. (Buchenwald). 70 år den 16. juni.

**Per Overgaard**, Seminarievej 89, 6760 Ribe. (Neuengamme). 70 år den 16. juni.

**E. C. Lillie**, Vogtervej 3, 2300 København S. 85 år den 17. juni.

**Anders Helge Benn**, Søgade 23,1., 4100 Ringsted. (Buchenwald). 75 år den 18. juni.

**Else Axelsen Drejer**, Opnæsgård 41, 2970 Hørsholm. 50 år den 19. juni.

**Arne Sørensen**, Oscar Brunsvej 4 B,st., 3050 Humlebæk. 75 år den 19. juni.

**K. O. Ziehrer**, Egevej 24, Rødby. 65 år d. 20. juni.

**Leon Carlo Petersen**, Frimestervej 41, 2400 København NV. (Dachau 142/638) 70 år den 21.juni. (Bortrejst på dagen).

**Niels Wad Ahlmark**, Jagtvej 127,2.th., 2200 København N. (Buchenwald) 70 år den 22.juni.

**Jørgen Løkke Leth**, Riishøjsvej 101, 9000 Aalborg. (Buchenwald). 70 år den 23. juni.

**Stig Rolfesen**, Valhøjalle 65, 2610 Rødovre. 65 år den 24. juni.

**Olga Marie Vadsager**, Sandgade 10, 9850 Hirtshals. 65 år den 24. juni.

**Poul Riis**, Hostrupsgade 9, 4200 Slagelse. (Dachau). 75 år den 25. juni.

**Else Tangen**, Gladsaxe Møllevej 154 C, 2860 Søborg. 70 år den 29. juni.

**Børge Poulsen**, Muslingevej 27, 8250 Egå. 70 år den 30. juni. (Bortrejst på dagen).

**Regnar Jensen**, Ryparken 56,st., 2100 København Ø. 75 år den 30. juni.

---

## Vera Vang

Den 22. maj fylder Vera Vang 80 år. Vera Vang var en af de 7 såkaldte »Røde Enker« i Stutthof-komiteen, som gjorde et stort arbejde for at organisere Røde Kors-pakker til de deporterede danske kommunister i KZ-lejren Stutthof.

Med udenrigsministeriets og især socialministeriets hjælp (departementschef Koch) sendte Røde Kors regelmæssigt levnedsmiddel- og tøjpakker med indhold, som komiteen havde fastlagt i overensstemmelse med ønsker fra de deporterede.

Der blev efterhånden oprettet et forsyningssystem, som dannede grundlag for hjælpen til senere deporterede danskere i tyske fængsler og KZ-lejre.

Da krigen var forbi, var Vera blevet enke i ordets egentlige betydning, idet hendes mand, Thor Vang, døde af plettyfus straks efter sin hjemkomst i maj 1945.

Vera var under krigen også aktiv med andre ting. Foruden at passe sit arbejde som syerske husede hun i længere perioder BOPA's ledelse, som ud fra hendes lejlighed planlagde de velkendte sabotage-handlinger.

Men det er for hendes stædige og utrættelige medvirken med oprettelsen af pakkeforsendelserne, at mange med mig den 22. maj vil sende hende en taknemmelig tanke vel vidende, at uden Røde Kors-pakkerne var vi ikke kommet levende hjem.

Alfred Frandsen  
Dachau 141.587

## Om pakkeforsendelserne

Oplysningerne om pakkeforsendelserne stammer fra forfatteren Per Ulrichs bog »De Røde Enker«, baseret på protokoloptegnelser fra samtiden, forlaget Tiden, 1982.

At kvinderne i komiteen også tænkte på andre danske statsborgere end deres mænd i Stutthof, fremgår af følgende brevveksling med socialministeriet:

Hr. departementschef H.H. Koch.

Da komiteen til stadighed får henvendelse fra familier til folk, der som internerede bliver sendt til tyske koncentrationslejre uden at have fået dom her i landet, tillader vi os høfligst at forespørge, om der automatisk fra de danske myndigheders side gøres det samme for disse mennesker som for dem, der befinder sig i Stutthof?

Vi udbeder os snarligt svar, så vi kan besvare de forskellige henvendelser.

sign. Harriet Larsen

Socialministeriet, København, den 31. januar 1944:

I anledning af komiteens skrivelse af 26.1.44 skal jeg meddele, at der fra de danske myndigheders side foretages tilsvarende foranstaltninger med hensyn til de danske statsborgere, der er internerede i tyske koncentrationslejre, som med hensyn til de danske statsborgere, der er interneret i arbejdslejren Stutthof.

A.F.

## 80 år



Medlem af Kammeraternes Hjælpefonds bestyrelse, sparekassedirektør Einar Hauberg, Tandslet, fylder 80 den 27. april.

Hans virke udenfor det rent faglige har gennem alle årene ligget på den dansk-nationale front. Hans far blev under Køllerperioden udvist af Tyskland. Det samme gjaldt for øvrigt hans farfar. Selv rejste han hjem til Sønderjylland i 1924, og gennem Det unge Grænseværns arbejde kom han med i modstandsbevægelsen.

De første klø fik han i Bovrup af de danske nazister under et Frits Clausen-møde. Først gjaldt det fremstilling af illegale blade, senere andet modstandsarbejde.

Hauberg blev arresteret af Gestapo den 27. oktober 1944. Han sad tre uger i forhørsarrest i Åbenrå og var derefter i Frøslev indtil den 12. januar 1945. Da var billetten taget til en af de dårligste rejser, et menneske kan tænke sig. Turen derned gik over Neuengamme-Dessauer-Ufer-Bullenhuserdam-Neuengamme-Møgelkær-Sverige med hjemkomst den 17. maj 1945.

Hauberg er ikke en mand af de mange ord, men han udfører gerne et arbejde for en sag, der ligger ham på hjerte.

F-k.

## 70 år

Den 12. maj fylder sekretæren for Hannover-Stöcken, Ove Lykkeberg, Solvænget 12, 8723 Løsning, 70 år.

Ja, Ove. Der er ingen vej udenom. Dit CPR-nummer siger, at du denne dag passer det, man kalder støvets år,

men »Anny« sørger godt for at holde støvet fra dig, så det ikke virker tyngende på nogen måde.

Vort første møde var ikke særlig rart. Husker du de 12 timer i prærievognen fra Vestre Alle i Århus til Horserød den 15. februar 1944 i 14 graders frost. Det var en kold omgang.

Derefter fik vi 6 måneder i Barak 14, hvor vi havde en masse forrygende, politiske diskussioner. Vi var vildt uenige, og hvor du dog irriterede mig mange gange.

Senere fulgte vi ad til Frøslev, og derefter til Neuengamme og Hannover-Stöcken i 6 måneder. Vi var ikke mange kroner værd, da Bernadotte hentede os til Sverige. Der kom vi trods alt ikke i samme forlægning.

Vi mødtes første gang efter hjemkomsten i 1945. Det var i december måned, og vi var da begge blevet fængselsbetjente i Horsens, men det var et job, vi begge hurtigt forlod igen.

Nu har vi så siden mødtes jævnligt, og du har i adskillige år været vores fortræffelige sekretær. Sammen har vi jo været i Hannover-Stöcken flere gange, og hjemme hos dig har vi tilbragt mange hyggelige stunder, og vi overlevende kammerater sender dig en hjertelig hilsen til dagen, og selv siger jeg dig tak for godt venskab igennem årene.

Tænk, jeg har kendt sig i 2/3 af dit liv.

Peter Møller Madsen

## Fra Block 2 Neuengamme

*Af de mange oplevelser i Neuengamme husker jeg især en fra Block 2. Det var vores allerførste dag i lejren.*

*En dansker havde på et ganske lille punkt overtrådt reglementet, og det blev af capoen efterfulgt af en omgang klø.*

*Men da sprang en af vore fangekammerater frem mod capoen og gav ham et par på kassen med ordene: »Skal der deles klø ud her, skal vi nok selv ordne det.«*

*Denne handling kunne være kommet danskeren dyrt at stå,*

*men da vi havde fået Røde Kors-pakker, havde vi jo noget at udjæven med.*

*Den dansker, jeg her fortæller om, var politiassistent Egede Andersen. Han blev i besættelsestiden vidt berømt over hele Sønderjylland på grund af sin uforfærdede adfærd. Når man talte om sheriffen fra Tinglev, vidste alle, at det var Egede Andersen. I Neuengamme fik han fangenummer 69.138*

Einar Haubirk  
Tandslet

## Kronprinsen flyver fra Danforce-parade til Rebild

Højtideligheden i Rebild lørdag den 5. maj bliver et møde for gamle modstandsfolk, specielt for dem, der beskæftigede sig med modtagelse af faldskærmsforsendelserne med maskiner fra Royal Air Force og US Air Force.

Også de to luftvåben samt den engelske, amerikanske, canadiske og australske ambassade i Danmark vil være repræsenteret tillige med Friehedskampens Veteraner, Allierede danske våbenfæller, The Royal Air Forces Association i Danmark m.fl.

Mindsteningen med navnene på de 69 flyvere, som omkom under forsyningstjenesten til den danske modstandsbevægelse, vil blive afsløret af Hans kgl. Højhed Kronprins Frederik.

Desuden taler besættelsestidens forsyningschef Toldstrup og Rebild-Selskabets præsident Erik Palsgaard, og hjemmeværnets musikkorps fra Kolding musicerer. Højtideligheden ledes af chefen for Dronningens Adjudantstab, oberst H.W. Gram.

Kronprins Frederik vil om formiddagen den 5. maj modtage Den Danske Brigades parade på Holmen ved København, hvorefter flyvevåbnet vil sørge for helikoptertransport for kronprinsen, som flyver direkte til festpladsen i Rebild.

N.A. Eigenbroth



## Danmark atter frit

Montgomery meddelte Kl. 20,30 i Aftes, at de tyske Tropper i Danmark har kapituleret fra i Dag Kl. 8 Endeløs Jubel hilste Budskabet fra Hundredtusinder, der drog gennem Københavns Gader

Den 5. maj 1945 faldt dannebrog ned fra himlen og ind gennem brevspræklærne selv fra radikale morgenavisers forsider, her i Axel Nygaards jublende streg.

### Det må aldrig glemmes

Af Poul Sveistrup Kristensen, Haderslev.

I denne artikel tegner Poul Sveistrup Kristensen, Haderslev, et billede af, hvad han som ungt menneske oplevede i de bevægede dage før og ved befrielsen i 1945 som et led i den kamp, der blev ført mod besættelsesmagten.

Særlig i denne tid går tanker for mange tilbage til dagene den 4. og 5. maj 1945, hvor man oplevede befrielsen for den nazityske besættelsesmagt.

Det var nogle festdage uden lige, og alle kunne tage del i glæden, men mange uden deres kære, og mange havde alvorligt prøvet smerten ved nazivoldsstyret.

OFRENE var særlig store fra den engelske og amerikanske hærstyrkes side for at Danmark kunne blive befriet for Hitlers eventyrværk om et »Deutschland über alles«.

Om danskernes indsats under krigen for at skade den tyske værnemagt og støtte de allieredes krigsoperationer har der været skrevet og ud-

talt et utal af beretninger, der nok fra frihedsbevægelsens side ikke er blevet ringere eller mindre dramatisk med årene. Desværre har helt unge historikere, der endnu ikke evnede at bide i sutten ved krigsafslutningen, forsøgt at farve den danske befrielseskamp i et specielt negativt skær med tendenser til at frme hæve, at modstandsbevægelsens indsats ikke var af særlig afgørende betydning.

Trods den ildehørte måde at gøre sig interessant på i historiskrivningen, er det i hvert fald ganske givet, at modstandsbevægelsens indsats mod nazityskerne særlig fra 1943 til 1945 i høj grad var værdsat på linie med de tusindvis af danske søfolk, der under hele krigen også deltog heltemodigt på de allieredes side.

FRIHEDSKAMPEN mod den fælles fjende samlede hele det danske folk. Også det forstærkede troen på, at det kunne nytte med alle tænkelige små eller store nålestik at skade fjenden og fremskynde kapitulationstidspunktet.

Vi var mange unge på ca.

20 år, der lige havde forladt skolen og var begyndt på en eller anden uddannelse, og som nok mest i krigens sidste år deltog yderst aktivt i modstandskampen. Ikke alle havde mod til at deltage i dette farefulde job, som måske også rev mange med sig i trangten efter spænding - mere end af højtravende grunde, men der var selvfølgelig et fælles had mod besættelsesmagten og dennes voldsmetoder.

I DAG spørger ens børn og børnebørn vel ret ofte om, hvad det egentlig dengang gik ud på at rende rundt som frihedskæmper »under jorden« og udføre alle de mærkværdige farefulde bedrifter.

For at imødekomme disse spørgsmål tænkte jeg, det kunne være praktisk at skrive lidt ned, og fik for mange år tilbage en lille bog til familie og venner over visse episoder fra krigen. At der ikke mangler dramatik i den kunne ofte måles på vidtstående barneøjne under højt læsningen.

Da det måske også særligt i disse dage har interesse for andre at fornemme lidt af

stemningen fra dengang, vil jeg på opfordring »lukke op« for nogle ganske få episoder i bogen og mest om tiden omkring kapitulationen.

Vi var nogle Koldingdrenge, der havde »huseret under jorden« omkring Kolding samt på Fyn og mest i Odense fra efteråret 1944. Vi havde bl.a. deltaget i en del efterrettingsvirksomhed for de allierede. To af opgaverne optog os meget i vores seneste tid i Odense, hvor vi ustandselig måtte skifte bopæl på grund af tyskernes og de danske håndlangeres utrættelige eftersøgningsarbejde efter frihedskæmpere.

DEN ENNE VAR fremskaffelse af tegninger over den af tyskerne anlagte Beldringe militærflyveplads ved Odense. Tegningerne blev fremskaffet ved almindelig »revolvertræk« og sendt med kurer via Sverige til England. Royal Air Force ville have et ordentligt grundlag for at kunne foretage ødelæggende bombardementer af flyvepladsen, men desværre manglede forskellige ting og det fremadskredne tidspunkt for en ventet tysk kapitulation afholdt englænderne fra bombardementet.

Jeg var mange år efter glad for, at flyvepladsen var intakt, nu som civil flyveplads, den eneste vi en sen aften kunne lande på grundet tæt tåge på andre pladser.

DEN ANDEN OPGAVE var deltagelse i RAF-bombardementet af det tyske Gestapo-hovedkvarter i Husmandsskolen ved Tarup i Odense. Vores opgave var under og lige efter bombardementet at befri de arresterede modstandsfolk på flugt ud af Gestapofængslet. Planen lykkedes tildels, men vi var for få og ikke tilstrækkelig godt bevæbnede, og at ligge så tæt på bombemålet, hvor flyene kastede bomberne hen over vores hoveder for at ramme målet, var ret uvant. Gestapohovedkvarteret fik fem fuldt træffere, og hovedparten af de tilfangetagne modstandsfolk slap fri.

I det følgende et par ord fra dagbogen om selve befrielsesaftenen, som jeg oplevede

den i min hjemby, Kolding, hvortil jeg var kommet fra Odense:

Om aftenen den 3. maj gjorde vi vore våben i stand. Vi havde igennem et større våbendepot, vi var med til at grave op i Munkensdam, fået udleveret nogle nye amerikanske automatiske junglekarabiner. Der var travlhed med at lære de nye våben at kende.

Det glædede os, da vi i den engelske presse om aftenen hørte, at tyskerne nu kapitulerede på næsten alle fronter. Nu var det heldigvis snart forbi.

DEN 4. MAJ ved aftenstide skulle der ske noget sjovt. Vi kørte i en gammel lastbil ud til Gudsø nord for Kolding. Vi havde fået oplyst, at tyskerne havde en kanonstilling her, som de havde forladt. Vi ville forære Kolding byråd en af kanonerne.

Derude spændte vi en af de største og pæneste af kanonerne bagefter vognen, og trods sure miner og tilløb til andet fra flere af de tyskere, vi mødte på vejen, kom vi dog helskindet ind til byen med kanonen.

På vejen ind til byen hørte vi fra vinkende folk på vejen, at tyskerne nu havde kapituleret i Danmark. Folk stod glade udenfor husene, og de fleste steder var Dannebrog hejst eller lagt over halmstakke de steder, hvor flagstangen manglede.

KANONEN blev kørt stille og roligt op igennem Jernbanegade, og til folks store jubel anbragte vi den midt på rådhuspladsen. Vi tog alle hinanden om livet, da vi havde fået bekræftet, at det virkelig var sandt. Glade over, at krigen nu var forbi, dansede vi rundt om kanonen og sang på livet løs. Nogle forsøgte sig højtideligt på den nye frihedssang, men den var for ny og oprøvet endnu.

Kanonen blev for resten senere anbragt i Koldinghus' slotsgård, hvor den har stået i mange år tavs og ukendt af de fleste.

Nu er kanonen anbragt i slottets magasin, men den placeres formentlig på et kommende museum der om frihedskampen.

Kanonen (en 37 mm panserværnskanon) blev dog brugt ved en filmpoptagelse om de danske soldaters ærefulde kamp mod tyskerne ved Sønderbro i Haderslev den 9. april 1940.

P. Sveistrup Kristensen

## Ebbe Muncks hæderspris

Landsretssagfører Svend Truelsen, København, har ved en privat audiens hos dronning Margrethe på Amalienborg modtaget Ebbe Muncks hæderspris. Dronningen er protektor for Ebbe Muncks Mindefond.

Truelsen fik prisen - en plakette - som anerkendelse for sin indsats under den tyske besættelse 1940-45. I 1943 fik den dengang 28-årige løjtnant Truelsen af general Ebbe Gørtz overdraget genopbygningen af den danske efterretningstjeneste, som var brudt sammen den 29. august 1943.

Hans løsning af denne opgave fik så stor betydning for den danske modstandsbevægelse, at denne af den britiske feltherre, general Montgomery fik prædikatet: »enestående« (»second to none«).

Svend Truelsen fyldte 75 år den 23. marts. Han var et stykke tid formand for Frihedsfonden, indtil han måtte gå af på grund af sygdom.

*Vi gav hinanden det løfte, at mindes og ære dem, der døde for det vi ville og ikke kom med os hjem.*

*Vi lovede, at vi ville række, deres kære en hjælpende hånd, og derfor dannede vi dengang Kammeraternes Hjælpefond.*

# Den store befrielse

A  
L  
m  
scl. Lmc kh

Scl. Lk kh

Landsmeldecentralen, den 19/4 1945.

følgende melding er videresendt til Luftværnscheferne i Aarhus, Vejle, Viborg, Toftlund, Horsens og Ringkøbing.:

Efter forhandlinger imellem udenrigsministeret og de tyske myndigheder kan det ventes at der i morgen den 19. d. m. vil foreligge tilladelse til hjemtransport fra Tyskland af danske statsborger, som for tiden befinder sig i tysk fangenskab. Tilladelsen ventes givet på betingelse af, at der fra dansk side stilles fornødne køretøjer til rådighed til transporten, der i øvrigt vil blive organiseret af socialministeret og statens civile luftværn i fællesskab.

Med henblik på fremskaffelsen af de fornødne køretøjer har statens civile luftværn rettet henvendelse til kredsformændene under landsforeningen Danmarks Bilruter i Aarhus, Vejle, Viborg, Jels, Horsens og Spjald med anmodning om at lade det størst mulige antal køreklare ruteautomobiler give møde i Padborg torsdag den 19. d. m., saavidt muligt inden kl. 12.00. Om antallet fra de enkelte byer vil der blive forhandlet direkte imellem luftværnet og de paagældende kredsformænd og om fornødent vil køretøjerne blive taget fra de kørende ruter, som da eventuelt midlertidigt vil blive nedlægges af sikkerhedsmæssige grunde skal de paagældende vogne alle ved ud kørslen af Danmark være hvidmalet og forsynet med dannebrogslag på taget og på siderne.

Man har samtidig meddelt de paagældende kredsformænd, at vejledn og hjælp på forskellige områder vil kunne erholdes ved henvendelse til den paagældende luftværnschef, og under hensyn til til sagens yderst preserende karakter og store betydning for væsentlige dele af den danske befolkning skal men indtrængende henstille til d'herre luftværnschefer at sætte alt ind på at de paagældende vogne kan fremskaffes, klargøres og afsendes indenfor den givne frist.

Man skal herved særlig henlede opmærksomheden på følgende punkte 1. det kan blive nødvendigt at der fra luftværnscheferne ydes assistance ved fremskaffelsen af maler- og farve til maling af vognene, idet det må forudses, at dette arbejde må ske i løbet af 1 nat. Saafremt saadan assistance begæres, må den ydes.

2. saafremt derfra rutebilejernes side fremsættes ønske om ydelse af forskudsbeløb til afholdelse af vognens malingseller andre udgifter ved disses afsendelse, kan saadanna forskud ydes af luftværnets konto.

I øvrigt vil de økonomiske spørgsmaal herunderden afgift som vognmændene skal have, senere blive ordnet.

3. fornødne driftmidler til kørslen i Tyskland vil i løbet af den 19. d. m. forefindes ved grænsen, men det må overlades de paagældende rutebilejere selv at fremskaffe driftmidler til kørsel til Padborg. Saafremt dette i enkelte tilfælde ikke maatte være muligt anmoder man hr. luftværnschefen om at yde bistand ved fremskaffelsen af generatorbrænde, olie, og evt. benzin. Indkøbstilladelser vil efter begæring tilgaa fra statens civile luftværn.

4. om fornødent kan hr. luftværnschefen rekvirere nødvendige vogne efter aftale med kredsformanden eller statens civile luftværn men i almindelighed forudsættes vognene afgivet frivilligt.

Det bemærkes, at der med de paagældende rutebilejere træffes aftale om afgivelse af chauffører samt at der, da de tyske myndigheder har erklæret sig indforstået med transportens foretagelse, ikke skal udstedes køretilladelse for de paagældende rutebiler. Saafremt bilene -ne underveds maatte blive afkrævet køretilladelse af tyske patruljeler, bør chaufførerne instrueres om at opgive kørselens formaal med henvisning til de mellem udenrigsministeriet og de tyske myndigheder førte forhandlinger.

Førte forhandlinger.  
de i nærværende melding indeholdte oplysninger bør efter begæring stilles til rådighed for de rutebilejere, som efter aftale med kredsformændene skal afgive vogne til kørselen.

e. schröder  
fg.

arøe.

afsendt af ugrf. reimert ++++++slut kl. 11.32+++++  
modtaget af ugf. nimgaard+++++slut+++++

22



Kastrup Lufthavn den 5. maj 1945 om eftermiddagen. Dewing landede foran en anden bygning, men et af hans ledsagefly med airborne folk landede ved den østre bygning, og de ses i samtale med to tyske officerer, efter at den egentlige overgivelse af lufthavnen har fundet sted.

## Vestre Fængsel den 5. maj 1945

Der var ingen bæk i cellen, så jeg sad på gulvet og lagde »Fængselskabale«. En meget lang og krævende beskæftigelse, da der udmærket kunne gå op til to timer, inden man kunne konstatere, om kabalen gik op eller ned.

Flere måneders fængselsophold havde givet mig mange erfaringer i, hvordan man kunne lette tilværelsen ved beskæftigelse indenfor disse snævre rammer. Også en transport mod de sydligere himmelstrøg havde bidraget til en form for tilpasning til denne besynderlige livsform.

MEN nu var jeg altså tilbage i Vestre Fængsel bragt hertil under en særdeles stærk bevogtning, og jeg lagde kabaler. Vinduet var åbnet. Ganske vist var det forbudt, men det var der så meget, der var. Jeg havde »organiseret« et kosteskift og anbragt et bøjet søm i den ene ende, så jeg kunne trække i vindueskrogen. I dag var det også lykkedes mig at skaffe lidt ekstraforplejning. På vej op fra gårdturen havde jeg tillegnet mig nogle kogte æg fra tyskernes køkken.

### Tyskerne brændte stakke af papir

Som jeg sad der, fordybet i spillekortenes magi, svævede der pludselig nogle små stykker papir ned over mig, og flere var på vej gennem det åbnede vindue. Ved at tage fat i tremmerne og hæve mig op i armene kunne jeg se ned i gården, og her var tyskerne i færd med at afbrænde stakke af papir.

Så var det altså slut. Med det samme morsede jeg nyheden til mine naboceller, og snart var hele fængselet i stor opstandelse. Der hamredes på dørene, og vinduer blev åbnet. For at få situationen under kontrol blev det beordret, at vi skulle mørkelægge. Det gjorde man ved at skyde et stykke krydsfiner foran vinduet. Men da den tyske vagtmester også kom til min celle med ordren »Verdunklen«, sagde jeg Nej og hindrede ham samtidig i at lukke døren igen. Således gik jeg da, sammen med flere andre fanger, ude på gangene og nød stilheden den 4. maj om aftenen. Der var faldet ro over alle, for vi vidste, at vi næste dag ville

blive lukket ud af det danske fængselsvæsen.

DET VAR en mærkelig fornemmelse at gå ude på Københavns gader den 5. maj, næsten som at komme til et fremmed land. Helt uden dramatik var turen hjemad da heller ikke. Med min slidte kuffert på skulderen blev jeg blandt andet standset af en menneskeskare, der var rigtig i lynchstemning.

Jeg blev anset for at være en landsforræder, der var ved at stikke af. Målløs stillede jeg min kuffert fra mig og så ind i de hadefulde øjne. Heldigvis opdagede man, at der sad en Røde Kors seddel på min kuffert, og hadet ændrede sig til jubel. »Følelsernes overdrev« konstaterede jeg, og videre på vejen hjemad bad jeg en stille bøn om, at denne overstrømmende glæde, der beherskede så mange, måtte få blot et lille tilskud af sund fornuft.

Det var så den 5. maj. Hjemme satte jeg mig i haven og så bare lige ud i luften. Tom for tanker.

*Svend Yttesen  
Pastor emeritus*



### 4. maj-dagen i Mindelunden i Ryvangen

Der er lagt følgende program for dagen:

Kl. 10.00 formiddag lægger elever fra Bispebjerg Skole blomster på hver enkelt grav. Så lyser de op resten af dagen.

Kl. 20.00 - 21.00 spiller Sjællandske Livregiments Musikkoprs seriøs musik. Dirigent: Svend Arentzen,

#### Frihedsbudskabet

Zahles skoles kor synger. Dirigent: Minna Hess Thaysen.

**Taler: Provst Poul Riis, Slagelse, tidl. KZ-lejren, Dachau.**

Alle interesserede er velkomne.

Arrangør: Kammeraternes Hjælpefond i samarbejde med Erhvervshæmmede fra Frihedskampen, Omegnsafdelinge.

Leder af dagens arrangementer: Johannes Fosmark.

# Frihedsfonden har haft 16.000 klienter



Da Frihedsfonden blev oprettet ved afslutningen af anden verdenskrig, kunne ingen forestille sig, at den ville være aktiv endnu 45 år senere. Man kunne efter krigen konstatere et dansk tab i frihedskampen på godt 4800 personer, heraf 2100 søfolk, som krigsforliste under allieret flag. Hvor mange, der var aktive i den organiserede modstandsbevægelse, ved man ikke, men Frihedsfonden, der blev oprettet for at tage sig af invaliderede, enker og børn fra frihedskampen, har indtil 1990 haft over 16.000 klienter, og i dag er ca. 6000, heraf et par tusinde enker, omfattet af den erstatningslov, som folketinget vedtog den 1. oktober 1945.

Frihedsfondens lægekon-sulent, dr.med. Paul Thygesen, har til brug for fondens bestyrelse udarbejdet et memorandum over erstatningslovens anvendelse. Den er blevet betegnet som verdens bedste i forhold til krigsinvaliderede, bl.a. fordi folketinget i 1969 i en tilføjelse til loven indførte den såkaldte omvendte bevisførelse.

I den oprindelige udformning krævede loven, at der lægeligt blev sandsynliggjort en årsagssammenhæng mellem klientens skæbne i besættelsestiden og den invaliderende sygdomstilstand, som der søgtes erstatning for. Med klienternes tiltagende alder fandt lægerne det efterhånden vanskeligt at opfylde dette krav. Med lovtillægget kan Arbejdsskadestyrelsen fastsætte erstatning, medmindre det findes åbenbart, at der ikke kan være sammenhæng mellem den nedsatte erhvervssevne og besættelsestidens særlige belastninger.

PÅ DEN BAGGRUND accelererede ansøgningerne om erstatning fra 1970 og det

følgende tiår for derefter igen at vise vigende tendens. Størstedelen af de invaliderede pådrog sig ikke fysiske handicaps, men psykiske lidelser, som ofte meldte sig flere år efter krigens afslutning, med søvnløshed, mareridt, dårlig mave, uomgængeligt væsen o.s.v., og her finder man forklaringen på, at Frihedsfonden stadig er aktiv som advokat for besættelsestidens skaderamte.

SELV OM det er Arbejdsskadestyrelsen, som fastsætter og administrerer erstatningerne, har hverken myndighederne eller klienterne i sagsbehandlingen kunnet undvære den ekspertise, som Frihedsfonden har oparbejdet.

Der melder sig stadig nye klienter til Frihedsfonden, i seneste regnskabsår alene 239, hvoraf de 39 havde været i tysk fangenskab, 140 havde haft særligt belastende arbejde i den organiserede modstandsbevægelse, og 55 havde sejlet under allieret flag i krigsårene.

Frihedsfondens bestyrelse har - endnu uden at have taget endelig stilling - drøftet mulighederne for en fremtidig ordning, også i en realistisk vurdering af erstatningsberettigelse for svigtende erhvervsindsats i en normal folkepensionsalder. Paul Thygesen tangerer nedtrappingsproblemerne i sit memorandum i en slags konklusion, hvori det hedder:

»Med de løste opgaver og et klientel, der skatter til støvet, kan spørgsmålet om Frihedsfondens fortsatte levetid og dennes tilrettelæggelse blive et dialektisk opgør mellem hjerne og hjerte eller et spørgsmål om, hvor langt en realistisk idealisme bør række.«

Paul Thygesens »Status 1989« er et værdifuldt bidrag til Frihedsfondens historie og samtidig en spændende beretning om Erstatningslovens betydning.

Niels A. Eigenbroth

# Det danske politi skulle myrdes

I Pigtraad-Gestapofangen nr. 7 december 1989 er der en artikel, og indholdet siger, at »Det danske politi skulle myrdes«.

Den lange udredning af sagen er mig ubekendt også som anført af Martin Ole Christensen.

Jeg var også mellem de 1600 politimænd om bord på m/s Cometa - helt nede i bunden af skibet, hvor vandet skyllede over det ret rustne inventar.

Skibet havde ligget i flere år ved Langelinie-molen, og vi troede faktisk ikke, der var motor i, men kl. ca. 12½ midnat sejlede vi med kurs mod Tyskland, og da vi politimænd viste os på kajen i Lübeck, lå der en tremastet skonnert m/s Corinna med dansk flag, som de kippede med, da de så os i vore uniformer.

Vi var låst nede i skibet, og der var sat jernbånd og presninger og bjælker over.

Afdøde politikommissær Skibbye, som også var fange, hamrede sammen med os andre, og til sidst lykkedes det os at få dem til at åbne, og det blev tilladt Skibbye at få en samtale med kaptajnen, som også havde nævnt noget om sænkningen af skibet, som iøvrigt var et norsk skib; men han meddelte Skibbye, at vi ville blive fanger, til krigen var slut, i et tysk fangenskab.

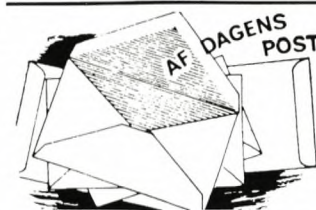
Skibbye fik udvirket, at vi fik lov til at komme op på dækket 20 mand ad gangen i ca. 10 minutter, mens soldater pegede på os med deres geværer.

I godsvogne, som lå ved Lübeck, blev vi så 50 mand i hver, og vognene blev låst, og vi kørte til Neuengamme ved Hamborg, hvor vi så blev fanger. Senere kom vi til Buchenwald o.s.v. Da det jo er en længere historie, som vil tage megen plads, vil jeg slutte her.

Men som Hans Andersen skriver - **at han var ufrivillig passager** - det tror jeg også kan siges om alle 1600 politi-

mænd. Der var sikkert ikke en af os, der var begejstret for den »lysttur«.

Johs. Peter Jørgen Løndorf f.d. 9-11-1901, altså 88 år nu  
Tårnbyhjemmet,  
Englandsvej 333  
vær. 139 I, 2770 Kastrup



## Et klart JA til eet Tyskland!

Uden at det skal udvikle sig til en større debat i bladet, kan jeg ikke undlade at erklære mig rygende uenig med F-k i hans indlæg i bladet om Tysklands fremtid.

Tyskerne har som alle andre ret til selvbestemmelse, og ønsker de et forenet Tyskland, skal de naturligvis have det.

At det må ske indenfor EF og NATO, må være et absolut krav, muligvis med særaf-taler vedrørende det nuværende DDR's område, indtil en egentlig sammenslutning af Warszawa-pagten og NATO kan finde sted ad åre, således som Genscher udtrykte det ved sit møde med Uffe Ellemann i København først i marts.

P. Feddersen, Lundeborg

## Hvorfor ikke se på kendsgerningerne?

Selvfølgelig har tyskerne ret til selvbestemmelse, men vi andre har også lov til at spørge: Hvilke konsekvenser vil det eventuelt få?

Ud fra min viden om et militært stærkt Tyskland, har vi alle grund til at imødesee det med megen frygt og bæven.

Hvorfor være blåøjet? Hvorfor være naive? Det var vi den 9. april 1940. Hvorfor være det én gang til? F-k



# Universitet analyserer besættelsestiden

Mandag den 26. februar 1990 holdt Institut for Samtidshistorie Københavns Universitet den første af 6 forelæsninger med emnet: 1940 - Danmark blev besat. Ene og svag. Dansk sikkerheds- og forsvarspolitik i 1930'erne. Ved Carsten Due-Nielsen.

I et overfyldt auditorium, hvor mange måtte stå, indledte Due-Nielsen med at sige, at denne første af de seks forelæsninger, skulle ses som et tilbageblik på den politik og de begivenheder, som i 1930'erne førte os frem til 9. april 1940, hvor Danmark blev besat.

Til støtte for hukommelsen blev der uddelt en kort kronologisk oversigt, der startede med:

Marts 1932: Ny dansk forsvarsordning, som var præget af store nedskæringer i det danske forsvar.

Januar 1933: Hitlers magtovertagelse, præciserer tyskerens utilfredshed med Versailles-traktaten m.h.t. begrænset forsvar.

Forår 1933: »Påskestormen« i Sønderjylland, specifikke trussel i det sønderjyske og tyskernes nødige accept af grænsen.

Oktober 1933: Tysklands udtræden af Folkeforbundet.

Efterår 1933: Nye socialdemokratiske signaler om forsvar, følere om nordisk samarbejde. Store debatter i Rigsdagen, stor uenighed i socialdemokratiet, mange støtter nedrustningstankerne, konservative presser dog på for mere forsvar, navnlig luftforsvar.

Marts 1935: Tyskland indfører værnepligt. Danmark fordømmer ikke.

Juni 1935: Tysk-englisk flådeoverenskomst. Positiv dansk reaktion, og udtalt dansk glæde.

Efterår 1935: Folkeforbundssanktioner mod Italien. Danmark støtter.

Februar 1936: Konservatives forslag om militære anskaffelser.

Marts 1936: Tysk indmarch i Rhinlandet.

Forår-sommer 1936: Admiral Rechnitzers notater om Danmarks situation.

Juli 1936: Oslo-staterne frigør sig fra Folkeforbundets sanktionsforpligtelser.

Marts 1937: Staunings »lænkehundstale« i Lund, og samtaler i Stockholm, hvor han afviser, at Danmark kan forsvare grænsen mod syd.

April 1937: Staunings hemmelige diplomati. Han møder Eden og Chamberlain i London.

Maj 1937: Ny forsvarsordning. Dansk forsvarspolitik ligger dog fast i hele perioden. Hvordan holder man sig uden for krigen? Man er rede til at gå langt, endda acceptere at dele af landet besættes, anser militæret for uden nytte, mener endda, at meget militær kan virke provokerende. Konservative kredse tror dog, at et stærkt militær kan have betydning, idet man må antage, at Tyskland kun vil have mindre styrker til rådighed i betragtning af, at de ville være stærkt engageret andre steder.

Sommer 1937: Kontakter Stauning-Renthe-Fink.

Januar 1938: Tyske krav om fri passage i bælteerne. De holder endda øvelser i danske farvande.

April 1938: Munch-Sandler - møde om hjælp og begrænset militært samarbejde resultat.

Maj 1938: Nye nordiske neutralitetsregler.

September 1938: Oslo-stater opgiver Folkeforbundssanktioner.

September 1938: München-mødet om Tjekkosllovakiet.

Sommer-efterår 1938: Adm. Rechnitzer-redegørelse om Danmarks mil-politik.

Marts 1939: Tyskland tager resten af Tjekkosllovakiet.

April 1939: Engelsk garanti til Polen.

Maj 1939: Tysk-dansk ikke-angrebspagt.

Januar 1940: Staunings nytårstale, 19. januar-erklæring: Dansk regering erkender, at det er en stor trussel, men mente ikke at mobilisering ville nytte, men gik dog stadig længere i indenrigspolitiske indrømmelser, men først efter at alle forhandlingsmuligheder var udtømte.

Konservative mente dog, at en dansk oprustning kunne have haft en vis afskrækning, regeringen troede dog meget på sin kurs.

Konklusion: Havde vi andre muligheder? Hvordan ville andre stater have reageret i Danmarks sted?

Kjeld Jensen



*Mindesmærket, rejst i byen Putten i Holland. Den blev enkerens by, da nazisterne fra 14. oktober 1944 til maj 1945 deporterede 496 af byens mænd til Neuengamme og lejrens udekommadoer. 750 børn blev faderløse.*

## Ladelund kalder den 6. maj

Indvielsen af mindepavillonen i Ladelund over koncentrationslejrens ofre er nu fastlagt til søndag den 6. maj og starter kl. 14.00.

Kl. 15.00 samles man i kirken til en mindegudstjeneste, hvor sognepræst Harald Richter prædiker. Derefter er der kaffebord, og alle interesserede kan deltage.

Indvielsen markeres bl.a. ved et mindeløb af stafetter, der udgår fra Dokumentenhaus i Neuengamme. Desuden møder til selve indviel-

sen en gruppe unge, der har foretaget det nødvendige arbejde med at gøre gravene i stand.

Der var oprindeligt fastsat en anden dato for indvielsen, men det er en stor fordel for tilreisende, at datoen nu er fastsat til en søndag. F.K.

## Generalforsamling i Frøslevlejren

Foreningen »Frøslevlejrens Venner« indkalder til ordinær generalforsamling **lørdag den 28. april 1990 kl. 13.30 i Frøslevlejren.**

Mødet finder sted i Dansk Røde Kors' kursuscenter, bygning W 7.

Dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Aflæggelse af beretning for det forløbne år
3. Forelæggelse af det reviderede regnskab til godkendelse
4. Bestyrelsens forslag til foreningens aktiviteter for det kommende år
5. Indkomne forslag og evt. forslag til lovændringer
6. Fastsættelse af kontingent for det kommende år
7. Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter
8. Valg af statsautoriseret revisor eller to revisorer
9. Beretning fra Frøslevlejrens Venners Fond
10. Eventuelt

Bestyrelsens forslag til lovændringer er nærmere beskrevet i næste nr. af vort foreningsblad »Nyt fra Frøslevlejren«, der udkom medio marts.

Opmærksomheden henledes på, at indbetalingskort for kontingent 1990 er udsendt med foreningens årsskrift i januar måned.

Vi håber på et godt fremmøde ved vor generalforsamling i Frøslevlejren.

Karen Nymand-Nielsen  
Sekretær

# Organisation »T« - en kraftpræstation

## Planlagt for at hjælpe de allierede

Med henblik på en eventuel invasion på Danmarks vestkyst beordrede modstandsbevægelsens fynsledelse i efteråret 1944 oprettelse af organisation »T«. (»T« = teknisk afdeling).

Organisationens opgave var at skaffe forplejning, sanitet, kørsel m.v. til en partisanhær, der på en given ordre fra de allieredes hovedkvarter, S=H=A=E=F=, skulle falde de tyske militære enheder, som befandt sig her i landet, i ryggen og indlede egentlige kamphandlinger i forbindelse med de allierede styrker.

Erfaringen fra Frankrigs befrielse skulle nu overføres til danske forhold.

Modstandsstyrkerne i Odense-området talte på daværende tidspunkt 2.100 mand.

En sådan undergrundshær kunne ikke gå i kamp uden at være i besiddelse af de hjælpemidler af sanitær-, transport- og forsyningsmæssig art, som hører til enhver militær enhed.

Dertil kom, at en del af vore styrker allerede var i kamp som sabotører og modtagerhold (nedkastning).

Der skulle skaffes depoter og lagerplads til de store mængder materiel, der blev samlet, såsom benzin og generatorbrænde til de illegale vogne, til modtagelse, fordeling og udrykninger, og var en absolut nødvendighed.

De mange og svære problemer blev løst, og i løbet af få måneder blev der truffet aftale med læger, sygeplejersker, vognmænd, benzinforhandlere med lagerplads, teknikere af enhver art, og over hele Fyn stod en skare hjælpere parat til at udføre netop den del af opgaven, der var blevet dem pålagt.

Hos fabrikant Brinch, Jagtvej 66, blev der oprettet kontor for organisation »T«. Stedet var i forvejen stærkt belastet.

Her mødtes Byledelsen nogle gange. Det var hjemsted for »Trods alt«s redaktion og D.K.P.s illegale lokale ledelse samt »K« gr. ledelse. Alligevel holdt stedet frem til 5. maj 1945.

I vinteren 1944/45 tog arbejdet inden for »T« fart, og et stort antal mennesker, der efterhånden levede under jorden, kunne trække af de goder, »T«s opbygning kunne tilbyde - det være sig logier, madsteder, tøj eller familieproblemer m.m.

»T«s organisation udviklede sig og gjorde det muligt at føre partisanrig efter alle kunstens regler.

Hvad disse specielle opgaver gik ud på, får man begreb om ved at se på de beredskabslagre, der efterhånden hobe sig op i vore skjulte lagre:

- 500 hl. generatorbrænde,
- 19.000 l benzin,
- 20 svin á 150 kg,
- 1.300 kg tørrede grønsager,
- 2.500 kondenseret mælk,
- 2.000 kg kødkonserver,
- 1.200 kg gule ærter,
- 1.200 kg byg- og havregryn,
- 8 sække sukker,
- 5 sække salt,
- 250 kg kødeksakt,
- 50 td. kartofler,
- 30 akkumulatorer/motorcykler,
- 20 akkumulatorer/biler,
- 250 kg motorolie,
- 2.500 enkeltmandsforbindspakker,
- sårsprit, jod, gazebind,
- vat og plastre m.v.

**Tøjdepot.** Over 50 mennesker blev forsynet med tøj,

fortrinsvis folk under jorden.

**Sengedepot.** Senge til 175 sårede modstandsfolk og civile. Dalum kommune 50 sengepladser til rådighed. Odense Husmoderforening 35. Frk. Haslevs klinik 25.

**Madvarer og materieldepot** blev oprettet hos:

Købmand Viggo Wills,  
Jens Benzonsgade,  
Købmand Kaj Andersen,  
Billesgade,  
Købmand M. Thornhøj  
Andersen, Nyborgvej,  
Købmand H.C. Mortensen,  
Palnatokevej,

Mejeriet Sanderum  
(mælk),  
Mejerigården (ost og mælk),

Camillus Nyrop (forbindsager),

Upta A/S Skibhusvej (tørrede grønsager),

Schiøler Christensen, Nørregade (papir-tryksager).

Rådgivende ved indkøbene, husholdningskonsulent, frk. Ellen Kjeldstrup, Jagtvej, der havde udformet bespisningsplanen for 2.500 mand i 8 dage.

## Vognparken

Til daglig disposition 7 lastvogne - 3 personbiler.

## Garager

Entreprenør Niels Johansen, Skibhusvej, 1 stk.

Charles Præsterud, H.C.Andersensgade 58, 2 stk.

Vognmand Kirkegård, Nørrebro 132, 1 stk.

Vognmand Jensen, Sct. Jørgensgade, 1 stk.

Vognmand I. Hansen, Henrietteyst, 2 stk.

Vognmand Sundahl, Skibhusvej, 1 stk.

Grands Garager, 1 stk.

A. Madsen, Dalumvej, 1 stk.

## Beredskab

25 lastvogne, 30 motorcykler, 15 lægebiler. Udgjorde forbindelsesdelingen. Kaserneret Katedralskolen 5. Maj 1945.

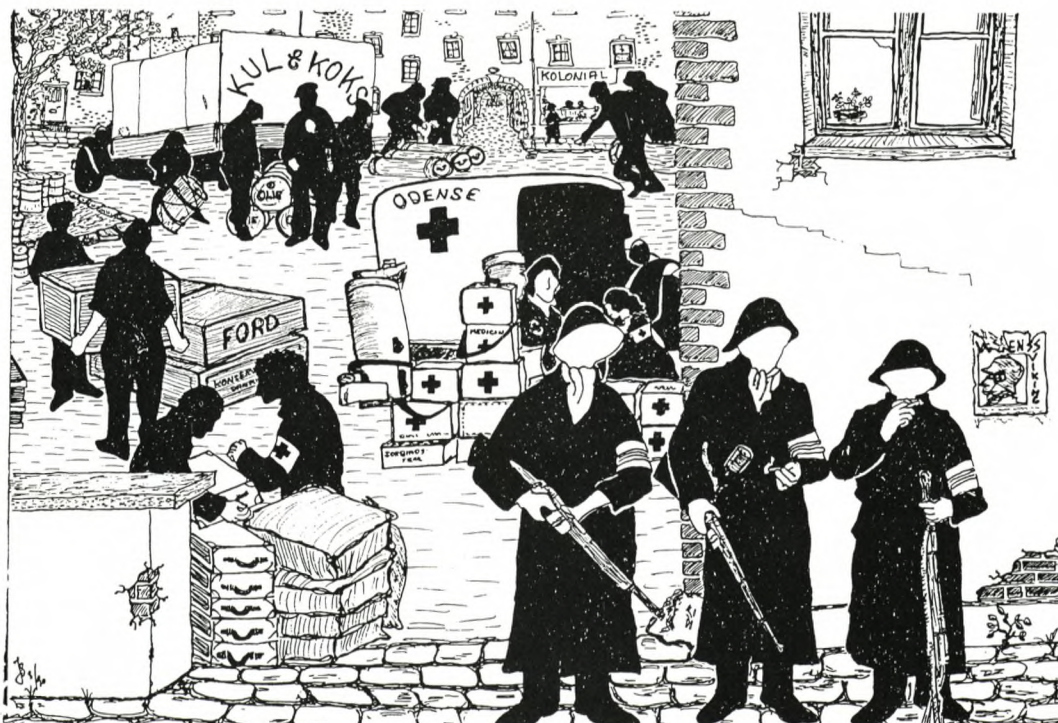
## Lazaretter. Lægestab

Internt.

Dr. Svend Hindse Nielsen

Dr. Svend Damkilde

Læge Einar Kruse, Fynsledsen



Hele situationen i tegnerens streg.

Læge Føns Henriksen  
Læge B. Boie  
Læge Hans Junker  
Læge Peter Kaae  
Læge Gunnar Boye  
Læge Poul Christens, Da-  
lum  
Læge Hølund, Odense Sy-  
gehus  
Læge Spotoft, Odense Sy-  
gehus

#### Lazaretter. Lægestab

Externt.  
Overlæge Nannested, Rin-  
ge  
Dr. M. Askholm, Ringe  
Dr. Axel Hole, Ferritslev  
Dr. Axel Høher, Verninge  
Dr. Knud Agner, Dræby  
Dr. Th. Olesen, Sønderød  
Dr. Carl Schondel, Kerte-  
minde  
Dr. Poulsen, Langeskov  
Dr. Ingerslev, Søhus  
Lægestabene havde kon-  
takt til hver en læge, der kun-  
ne tilkaldes, hvis forholdene  
krævede det.

Lægestabene rådede end-  
videre over hver en sygeple-  
jerske. Dertil 10 i reserve.

Leder af sygeplejerske-  
gruppen var Inge Rasmussen,  
Smedevænget 19.

Knyttet til lægestabene var  
desuden:

Apoteker Graugaard, Da-  
lum Apotek  
Cand.pharm. Jacobsen,  
Kerteminde Apotek.

#### Samaritter

35 damer med eksamen.  
Leder fru Møller, Roersvej.  
Odense Samariterkolonne.  
Arbejdernes Samaritterfor-  
rening.

#### Teknisk personale

Maskinmester Oldenborg,  
Odense El-værk  
Formand Sv. Holst.  
Chauffør Chr. Reinholdt.  
Spritfabrikkerne  
2 slagtermestre

#### Lager

(Benzinlagre, pumper, ak-  
kumulatorer m.v.)  
Spritfabrikkerne, Nørrega-  
de

#### Kørselskontor

A.B.C. Budcentral,  
H.C.Andersensgade 58.  
Ledere: Ejler Gullitz og  
Børge Jensen (»Bøje«)

#### Reparationsværksted

Autoforhandler E.M. Jen-  
sen, Kochsgade.

#### Systue/Tøjdepot

Fabrikant J. Brinch og hu-  
stru, Jagtvej 66  
Syede 1.500 armbind. Bæ-  
reposer til K.gr.ammunition.

#### Tryksager

Poul Søndergaards Bog-  
trykkeri, Vestergade.

Lager: Bogbinder Niels  
Rasmussen, Smedevænget 19.  
(Pjecer, passersedler, kar-  
totekskort, nummerplader  
m.v.).

Ingen kunne vide, om alt  
dette ville komme til at funge-  
re i praksis. Den tyske general  
Georg Lindemann (Pyromanen)  
havde i sin forholdsord-  
re til de tyske tropper be-  
kendtgjort »Kamp til sidste  
patron«. Dertil kom, at mo-  
standsbevægelsen havde an-  
svar for 20.000 flygtninge, der  
befandt sig på Fyn.

Som det gik, blev vi alle  
skånet for voldsomme begi-  
venheder med store tab til  
følge. Maddepoterne gik til  
flygtningeadministrationen.

Den menneskelige humanis-  
me sejrede over ondskaben.

Modstandsbevægelsens  
folk havde ikke mistet deres  
menneskelige værdighed,  
men sejrede også moralsk og  
etisk over de tyske forbryde-  
re.

Tak til alle, som har bidra-  
get til hele dette kæmpemæs-  
sige arrarat, der kom til at  
hedde organisation »T«.

En særlig tak til drivkraften  
og organisatoren i hele pro-  
jektet, kasserer Valdemar Ja-  
cobsen, »Anton«.

»Anton« var en stille og be-  
skeden mand, som anonymt  
gik rundt og på sin stille og  
sindige måde fik tingene op at  
stå. En fremragende organi-  
sator med et klart overblik.

»Anton« nyder sit otium  
hos sin søn, fjernt fra offent-  
lighedens søgelys, på en stille  
villavej i det sydlige Odense.

»Hever«  
Kilde: Byledelsens general-  
rapport.



# Da Wassermann skrev brev til kvinderne i Frøslev

## Foraar og Frihed

Marts 1945.

Det er utroligt saa »Stjer-  
nelægning« florerer for Ti-  
den. En Cigaret for en Stjer-  
ne, her er flere Eksperter for-  
uden »røde Emma«. Jeg vil  
ikke lade mig spaa, jeg synes,  
det er latterligt, men stoler ik-  
ke paa, at ikke en eller anden  
Ting kan blive hængende i  
min Fantasi og paavirke den.  
Jeg spiller heller ikke Bridge,  
skønt den dygtige Bridgespil-  
ler Ebba Samm er parat til at  
lære mig det. Vi har dog me-  
get andet for, først og frem-  
mest lappes der Lejrtøj for  
Mændene, noget mørkeblaåt  
sækkelærredsagtigt Tøj i sør-  
gelige Faconer med et stort  
G.F. på Ryggen. Så stoppes  
der Lejrstrømper, Gøga Bals-  
lev og Marie Bonde, der staar  
for Tilklipningen (de stoppes  
nemlig ikke, de lappes) faar  
serveret 5-600 Par ad Gangen  
med Tilkendegivelse af, at de  
gerne maa være færdige i  
Overmorgen. Saa kiles der  
paa i alle Stuerne, bedst hos  
de ældre og værst hos de  
tvivlsomme Damer og Stik-  
kerpigerne, hvoraf vi ogsaa er  
velsignet med nogle Stykker.  
Hess der »ser alt«, som han  
selv siger, forsøger sommeti-  
der at højne Moralen ved  
Hjælp af Opslag, der dog ved  
deres besværlige Formulering  
og dystre Logik har en  
tvivlsom Indvirkning paa de  
underlig uimponerede dan-  
ske Sind. Her er en Prøve paa  
hans Stil:

Frøslev, 28.2.1945.

For omtrent 2 Maaneder  
siden har min Chef overdra-  
get mig Kvindebarakkerne.  
Jeg har i denne Tid lagt Mær-  
ke til meget. Det har været  
mig paafaldende, at en vis  
Procent af Kvinderne næsten  
synes at have glemt, hvor de  
for Tiden befinder sig. Mange  
Misligheder er fjernet, meget  
andet er tilmed blevet bedre.

Paa Grundlag af mine sam-  
lede Erfaringer bekendtgør  
jeg paany følgende for Kvin-  
derne i H.16-17:

1. Saafremt jeg igen skulde  
konstatere, at de af Lejrkom-  
mandanten indsatte »Barak-  
kenältesten« hindres i Udfø-  
relse af deres Hverv, idet de  
Befalinger de gives afslaaes el-  
ler ikke bliver udført, vil jeg  
som Modforanstaltning fjerne  
alle Spiseredskaber, saa-  
som Kopper, Tallerkner og  
Spisebestik fra Barakkerne.

2. Saafremt det igen fore-  
kommer, at en eller flere  
Kvinder i skarp Form giver  
deres tyskfyndtlige Indstil-  
ling til Kende eller optræder  
hadefuldt - dette har fornyligt  
fundet Sted 2 Gange - vil jeg  
ansøge Lejrkommandanten  
om, at Søndagsbesøgene  
nægtes i 4 Søndage.

3. Saafremt jeg igen maatte  
konstatere, at de yngre Kvin-  
der hele Dagen spadserer  
rundt om Barakken, medens  
de ældre udbedrer Strømper  
og Depotsager paa Stuerne  
eller Systuerne, vil jeg ganske  
vilkaarligt udtage 10 Kvinder  
fra Barakkerne og lade disse  
gøre rent i K. Barakkerne.  
Tilladelse hertil vil jeg ind-  
hente hos Lejrkommandan-  
ten.

4. Saafremt det endvidere  
skulde komme mig for Øre, at  
de med Lejrkommandantens  
udtrykkelige Tilladelse, til  
Kvindebarakkerne udlevere-  
de Stoffer bliver Aarsag til  
hadsk Kritiseren, saaledes  
forstaaet, at man kritiserer,  
hvad Lejrkommandanten  
fastsætter m.H.t. Stofferne og  
Bestemmelserne for deres  
Anvendelse, vil jeg ligeledes  
vise mig smaalig og ikke anse  
Middagshvilen for værende i  
Overensstemmelse med Lejr-  
bestemmelserne. I særlige  
Tilfælde kan man endvidere  
atter borttage Stofferne fra  
Kvindebarakkerne.

5. Saafremt jeg atter maatte  
bemærke, at Kvinderne  
opfordrer de paa Oplagsplad-  
sen beskæftigede Arbejdere  
til at stikke Stager og Bræd-  
der til dem gennem Pigtraa-  
den, hvorved Traaden stadig  
bliver beskadiget, vil Tildelin-  
gen af Brændsel til Kvindeba-  
rakterne blive formindsket

eller helt udeblive i 2-4 Dage.

6. Det forekommer mig næsten overflødig atter at omtale, at Sengeredningen er blevet betydelig forbedret, men dog endnu ikke har opnaet min helt fulde Tilfredshed. Jeg kræver af en Kvinde en streng Maalestok, og saafremt en Bedring ikke kan konstateres, vil jeg lade Sen-

gene fjerne fra Stuerne i 8 Dage.

Iøvrigt henviser jeg til Lejrbestemmelserne.

sign. HESS,  
Zugwachtmeister der Schutzpolizei.

sign. WASSERMANN,  
Hauptwachtmeister der Schutzpolizei  
u. Lagerführer.

## FORENINGERNE

### SAMMENSLUTNINGEN

#### Resolution:

**Sammenslutningen af fanger fra den danske Firhedskamp 1940-45, samlet til repræsentantskabsmøde, ser på baggrund af vore erfaringer fra tyske KZ-lejre og fængsler med dyb alvor på en forening af de to tyske stater.**

**Vi ønsker frihed og selvbestemmelse for alle folk, efter FNs retningslinier og i overensstemmelse med Helsinkiaftalerne.**

**Det er for os en forudsætning, at vore allierede fra 2. verdenskrig sikrer og garanterer de nuværende grænser, og at ingen aftaler træffes hen over hovedet på Tysklands nobolande.**

**Det kommende Europa, bestående af alle europæiske lande, bør skabes af ligeværdige stater, til hvem der stilles ensartede krav om gensidig hensyntagen og tolerance, så der skabes social balance i hele området.**

#### Mødet den 14. februar

Bestyrelsesmøde fandt sted den 14. februar kl. 18.30 i Frihedsfondens lokaler. Alle foreninger var repræsenteret.

Formanden Villy Mørk Jensen bød de fremmødte velkommen.

#### Ny medredaktør

Sekretæren Solveig Skjøtt oplæste protokollen, som blev godkendt.

Formanden meddelte, at han flere gange havde udtrykt ønske om at blive fritaget for jobbet som medredaktør af

vort blad. Der var nu fundet et egnet emne til at afløse ham, og derfor var Kaj Christensen kommet til stede. Kaj Christensen kender en del til redaktørarbejde, idet han blandt andet i en årrække har stået som redaktør af »De Erhvervshæmmedes« lokalblad i Odense. Således er han lettere rustet til opgaven. Han var villig til at overtage posten som medredaktør af bladet. Kaj Christensen blev derefter enstemmigt valgt som medredaktør i stedet for Villy Mørk Jensen.

Kaj Christensen takkede derefter for valget og udtalte, at han skulle gøre arbejdet så godt som muligt.

#### Mulighed for erstatningskrav

Formanden kom derefter med nogle aktuelle betragtninger om begivenhederne i Østeuropa og udtalte, at det nok var uundgåeligt, at de to Tysklænder i fremtiden ville blive genforenet. Muligheden for, at der endelig kunne underskrives en fredsftale ville således være tilstede. Det ville derfor blive muligt for Danmark at kræve de mange milliarder udbetalt, som Tyskland skylder Danmark i krigsskadeerstatning.

Helge Kierulff berettede om en kammerat - nu 90 år - der har haft et krav i Europarådet om erstatning, og som faktisk fik det anerkendt, men han havde ikke modtaget nogen penge. Også Mogens Pedersen fortalte om et krav, han havde fremført, men heller ikke havde fået opfyldt.

Jacob Jensen gav som medlem af lovudvalget en redegørelse for, hvad der sidst var sket. 67 års problemet angående hædersgaven arbejdes der med, idet det var taget op af to folketingsmedlemmer, den ene fra Centrumdemokraterne og den anden fra Socialdemokratiet.

Der var flere bestyrelsesmedlemmer i Sammenslutningen, der mente, at lovudvalget burde være gået til det møde, der var berammet med folketingets socialudvalg den 2.11.1989. Der var jo flere punkter ud over hædersgaden, lovudvalget var blevet pålagt af Sammenslutningen samt af Landsforeningen af Erhvervshæmmede at få opfyldt, så vidt det var muligt. Det havde været mere direkte at kunne fremføre ønskerne for den øverste myndighed.

#### Nyt lovudvalg

Det blev derfor foreslået, at Sammenslutningens bestyrelse valgte et nyt lovudvalg på kun 4 personer, der effektivt skulle arbejde videre med de lovforslag, som endnu ikke var blevet opfyldt. Man ønskede, lovudvalget skulle markere os. Når tiden - måske om kort tid - giver mulighed for at kræve erstatning fra Tyskland, vil der blive mulighed for lovudvalget at markere sig yderligere.

Det nye lovudvalg, der blev enstemmigt godkendt, kom til at bestå af følgende: Jacob Jensen, Mogens Pedersen, Ove Laursen og Poul Brandt. Jacob Jensen valgtes som formand for lovudvalget. Bernth Johannesson valgtes som suppleant.

Sammenslutningens Rekreationsfond afholdt derefter sit årsmøde, hvor kassereren



**Eigil H. Larsens Eftf.**  
v/P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11 (v/ Kongens Nytorv)	<b>Flagfabrik</b>	1255 København K Telf. 01 11 07 87
--	-------------------	---------------------------------------

## A.P. MØLLER

På de syv have -  
under den syvstakkede  
stjerne



Bernth Johannesson oplæste bevillinger og regnskabet for 1989. Der havde været en for-tjeneste på renterne efter skat på kr. 1900. Der var enstemmigt genvalg af fondsbestyrelsen, som består af: Villy Mørk Jensen, formand, Bernth Johannesson, Poul Nielsen, Lillian Olsen og Solveig Skjøtt.

Derefter besattes foreningens bladudvalg med følgende: Kaj Christensen (medredaktør), Poul Nielsen og Bernth Johannesson.

Formanden for Bernadottegården bestyrelse i Roskilde, John Nielsen, oplyste, at der stadigvæk var lidt problemer dernede. Det sidste møde havde været til over midnat, men udvalgsformanden og socialudvalgsformanden ville aflægge yderligere beretning ved det næste møde.

Bernth Johannesson oplæste derefter kriteriet for optagelse på Bernadottegården. Foreslog, at man nylvurderede reglerne. Det blev vedtaget, at lovudvalget og Annalise Clausen fra Frihedsfonden laver et forslag til et nyt kriterium for optagelse. Der er i øjeblikket 9 kammerater på venteliste til Bernadottegården i Roskilde.

Kaj Christensen fortalte, at Odense kommune ikke ville betale for en kammerat, der ville på Bernadottegården. Socialministeren har henstillet til kommunerne at kautionere.

Derefter redegjorde de forskellige foreninger for deres dels afholdte og dels kommende aktiviteter.

Repræsentantskabet afholder møde onsdag den 14. marts kl. 13 i Parolesalen, Nyropsgade, København.

Næste møde blev berammet til tirsdag den 3. april kl. 17.

Formanden afsluttede og takkede for et godt og positivt møde.

*Solveig Skjøtt  
Sekretær*



---

## KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

---

### Beboere på Kegnæs 1990

Der var 104 ansøgere - 47 anbragt (dobbel belægning i uge 27) i 46 uger. 51 ansøgte i feriens 7 uger. Tidligere beboere: 21 - nye: 26.

28 ansøgere havde siddet i KZ-lejre, 7 i danske fængsler eller lejre, 1 har været i allieret tjeneste, 9 har været langtidsillegale, 1 er enke. Antal personer ialt: 254.

Med venlig hilsen  
Preben Feddersen



### Generalforsamling med god tilslutning

Buchenwaldklubbens ordinære generalforsamling afholdtes onsdag den 24. januar 1990 i Parolesalen, politistation 1, Nyropsgade, med følgende dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Formandens beretning
3. Kassereren aflægger regnskab
4. Fastsættelse af kontingent

5. Indkomne forslag
6. Valg til bestyrelse m.v.
7. Eventuelt

Der var mødt 69 medlemmer. Formanden bød velkommen, og Nybo Frederiksen valgtes som aftenens dirigent.

Formanden indledte sin beretning med at bede forsamlingen rejse sig og i et øjeblik stilhed at mindes de siden sidste generalforsamling afdøde 23 medlemmer, hvis navne han nævnede.

Der havde i årets løb været afholdt 6 bestyrelsesmøder, heraf et i Kollund i forbindelse med den regionale sammenkomst, hvortil vore medlemmer, boende i Sønderjylland, var inviteret. Endvidere

var der afholdt et fællesmøde med Amalienborgklubbens bestyrelse. Buchenwaldklubbens årsmøde var afholdt i Aalborg.

Videre omtalte formanden, at han, mest af private årsager, har måttet opgive flere af sine tillidsposter, bl.a. havde han anmodet næstformanden om at repræsentere klubben i Fangesammenslutningens bestyrelse, og han var udtrådt af bestyrelsen for Bernadottegården i Roskilde. I Sammenslutningen havde han været formand for lovudvalget, og det var lykkedes at få forhøjet hædersgaven med virkning fra 1. april 1990. Det havde ikke været muligt at komme igennem med andre forslag, hvad man heller ikke havde ventet.

Omtalte endvidere Kjeld Jensens og Johs. Damsgårds rejse til Canada, og sin egen rejse til Frankrig, men mere herom vil fremkomme ved medlemsaftenen den 1. marts 1990.

#### Besøg på runde dage

Videre nævnte han bestyrelsens arbejde med at besøge medlemmer på runde dage m.v., deltage i en række forskellige arrangementer, og i øvrigt arbejdet med at tilrettelægge klubbens egne arrangementer i årets løb. nævnte kort, at man så småt var be-

---

## ERHVERVSHÆMMEDE

---

### 4. maj i Aalborg Aalborg Sommerferie

Traditionen tro vil der også i år blive afholdt en mindehøjtidelighed i »5. Maj Parken«. Det bliver

#### fredag den 4. maj kl. 15.

Tidligere modstandsmand - nu provst i Øster Brønderslev - Per Clemmensen vil holde en kort tale. Der bliver kransenedlægning ved Elly Mathiasen og korsang af børn fra Gl. Hasseris skole. Vi vil starte med at synge »Frihedssangen« og slutte med »Altid frejdig når du går«.

Efter højtideligheden samles vi på Østerbro til en kop kaffe.

gyndt at tænke på 50-årsdagen i 1994.

Formanden takkede slutte- lig bestyrelsen for godt samarbejde i 1989.

Kassereren gennemgik kort det til de fremmødte om- delte regnskab, der viste en nedgang i beholdningen på ca. 24.000 kr.

Regnskabet vedtoget enstemmigt.

Kassereren foreslog på bestyrelsens vegne, at kontingentet med virkning fra 1/1 1991 forhøjes med 50% til 75,- kr. årligt. Forslaget vedtaget.

Formanden oplæste forslag fra Freddy Haxvig om indstiftelse af et »Ordens- tegn« til uddeling ved klub- bens jubilæer. Forslaget blev forkastet af generalforsamlingen.

Genvalgt blev: Hans Andersen, Hans Hasling og Georg Andersen, samt suppleanten Svend Aage Hansen, og revisor Ib Winkel Jessen.

Dirigenten sluttede med at takke for god ro og orden og saglig debat, og han hævdede generalforsamlingen kl. 20.45 ved at udbringe et »Leve Buchenwald-klubben«.

*Georg Andersen  
Sekretær*



#### Kontoret

Her vil vi fra 1. april gå over til kun at have åbent torsdag. Der vil således i perioden 11/4 til 10/5 kun være åbent torsdag fra kl. 10 til 17 - undtagen Skærtorsdag den 12. april.

# Vi mindes 2.000, som ikke kom i havn

For sømanden begyndte krig-  
gen den 3. sept. 1939

Jeg kunne skrive meget om livet til søs, hvilket jeg dog skal undlade, men lad os den 9. april mindes de over 2000, som ikke kom i havn igen. Jeg har erfaret, at en del af vore medlemmer vil tage turen til København og være med dér på dagen. Der vil blive lagt kranser alle steder, hvor muligheden foreligger.

Her i Aalborg vil vi mindes vore kammerater, søfolk og fiskere, idet en krigssejler Vagn Nielsen, Hadsund, og en fisker Andreas Larsen, Strandby, nedlægger kranser, og der vil blive holdt en kort tale af fhv. sømandshjemsbestyrer og landssekretær i sømandsmissionen Ingeman Jørgensen. Det vil ske i den nye »5. Maj park«

**Mandag den 9. april kl. 10.** Efter denne højtidelighed vil vi samles på centret Østerbro 38.

I vores mindepark har vi mindsten for 51 søfolk, som havde hjemsted her i Aalborg, men der er jo mange i det ganske land, dog ikke mange steder, hvor hver enkelt har sit minde. I alt mistede 1899 søfolk og fiskere livet på grund af krigshandlinger, og jeg kan som vist nok en af de første i landet fortælle, hvordan de er delt op i fagområder. Af de døde var 134 skibsførere - 283 maskinmestre - 164 styrmænd - 15 radiotelegrafister - 198 hovmestre og kokke - 530 matroser og tømmermænd - 43 messe- og dæksdrengene - 254 fyrbødere og kullempere - 224 fiskere og 54 var mandskab, der betjente luftskyts m.m.

NÅR MAN snakker modstandskamp, så er det altid 9. april 1940 det begynder, men for sømanden begyndte krig- gen den 3. september 1939, og i perioden 3. september 1939 til 9. april 1940 blev der sænket 29 skibe, og 367 af de ovennævnte søfolk mistede livet i denne periode. Iøvrigt blev der i hjemmeflåden -

d.v.s. udenfor allieret tjeneste - sænket 85 skibe under krig- gen, og i allieret tjeneste blev der sænket 136 danske skibe.

Udover hvad her er nævnt mistede 157 færingere og 4 grønlandere livet på grund af krigshandlinger.

Lad os mindes dem med stolthed - dem der gav det bedste, de ejede - og sige tak for deres indsats. Det gør vi ved at møde op den 9. april i »5. Maj Parken«.

Børge Jensen

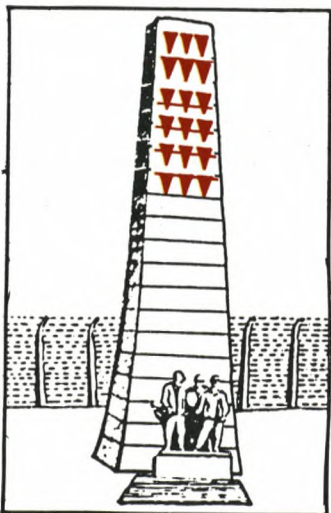
## SACHSENHAUSEN

### Årsmøde i Odense

Landsforeningen af Sachsenhausenfanger i Danmark afholdt d. 5. - 6. marts det årlige landsmøde og i forbindelse hermed en festlig sammenkomst i Ældrecentret i Odense.

Kl. 18.00 samledes 46 medlemmer, pårørende og kammerater fra andre fangeforeninger omkring en dejlig middag med vin og kaffe.

Som særlige og velkomne gæster deltog Søs Lærke, Anna-Lise Clausen Frihedsfonden og hendes mand og sidst, men ikke mindst Villy og Dagmar Mørch Jensen.



Foreningens bestyrelse: Foran fra venstre: Peter Damsgård, Emmy Eskildsen, Elly Mattiesen, Peder Søgård. Bagved: Evald Lægteskov, Alice Kofoed og Lilian Olsen.

Dagmar holdt en manende og fin festtale.

Efter middagen kunne man efter lyst og evner svinge sig i dansen.

Var der nogle, som sagde gamle og affældige????

Ikke her i hvert fald, ikke hvis man skal dømme efter præstationerne på dansgulvet eller på latteren og det gode humør. Vittigheder og lystige indfald gav en pragtfuld stemning - det var bare dejligt.

Den 6. marts kl. 10.00 samledes ca. 20 medlemmer og behandlede den fremsendte dagsorden. Formanden Peder Søgård bød velkommen og bad derefter de fremmødte om at mindes årets døde med 1 minuts stilhed. Det er en smuk, men vemodig tradi-

tion, som sætter mange tanker igang.

Stemningen under mødet var afslappet og kammeratlig og alle punkter blev benhandlet og kommenteret på en god og saglig måde.

Bestyrelsen blev genvalgt - bortset fra suppleanten Ehgon Nielsen, som af helbredsgrunde havde bedt sig fritaget. Vi respekterede hans beslutning med stor beklagelse. Tak skal du have Ehgon -foreningen skylder dig stor tak for din indsats. Som efterfølger valgtes Lilian Olsen, hun er en værdig efterfølger.

Peder Søgård' afsluttede mødet med at udtrykke tak for god ro og orden.

På gensyn i 1991  
Alice Kofoed, sekretær

## 45-års dagen i Sachsenhausen

Kære Ven!

Alle tidligere deporterede til Sachsenhausen forbereder sig til højtideligholdelsen af 45-årsdagen for deres befrielse i samlingen om mindet, men også i trøsten ved deres uforgængelige solidaritet og venskab, som hjælper de overlevende i deres offervilighed og kamp mod fascismens genopståen og for den medmenneskelige solidaritet og freden.

Der vil være over 100 franskmænd, mindst 50 tjekoslovaker, mange hollændere osv.

Eftersom der, sammen med de undslupne, vil være enker og børn af vore dyrebare døde til stede for at mindes dem og samtidig det udødelige ideal, som de gav deres liv.

Disse rejser organiseres af rejsebureauer i samarbejde med DDR's rejsebureau, idet enhver deltager påtager sig udgifterne ved deltagelse, ligesom det var tilfældet ved den storslåede højtidelighed for 40-årsdagen.

I den forbindelse drejer det sig endnu en gang om at vidne om vor solidaritet med vore værter, vore tyske kammera-

ter fra Sachsenhausen, som var de første til at lide under den nazistiske undertrykkelse og de første til at organisere den illegale antifascistiske kamp i lejren.

På et tidspunkt, hvor fascismen igen rejser hovedet i mange lande, påhviler det os alle, hånd i hånd, at bekræfte vort ideal om samarbejde og fred.

I håbet om at træffe Dem igen, fast og trofast mod vort ideal, beder jeg Dem modtage, hr. formand og kære ven, mine hjerteligste hilsener. Hjertelige hilsener til alle vore kære kammerater.

*Charles Desirat,*  
Præsident for ISK  
(Internationale Sacnsen-  
hausen Komité)

Så håber jeg, at nogen vil reagere - også ikke Sachsenhausen-kammerater er jo velkomne.

*Peder Søgård*  
Højtideligheden finder sted den  
21. april kl. 10 i selve lejren.

# Evald Lægteskov-Gruppen

## 6 dages busrejse til Østtyskland-Berlin

### PROGRAM:

#### Mandag den 14. maj

Busafgang kl. 9.00 fra Odense, P-pladsen ved Odense ny Rutebilstation Dannebrogsgade. Evt. opsamlinger i Fredericia eller andre opsamlingssteder. Formiddagskaffe på Seggelund (morgenkomplet). Derefter videre med passende pauser til Göttingen. Bo på hotel Rennschuh, Kasseler Landstrasse 93, D 3400 Göttingen, tlf. 00949-551-93044.

#### Tirsdag den 15. maj

Efter morgenmaden videre ad motorvej E 40 (Herleshausen-Wartha) Eisenach til Buchenwald, nord for byen Weimar (før Jena). Besøg her. Derefter videre til Berlin/DDR ad motorvej E 51 og E

30. Bo her i 4 nætter (hotelnavn følger snarest).

Under opholdet udflugter bl.a. til Sachsenhausen. Ravensbrück og Trepow e.n.o., byrundtur og udflugt til Vestberlin, besøg i Flugtmuseet.

#### Lørdag den 19. maj

Afrejse efter morgenmaden og ad motorvej E 26 til Hamborg via Zarrentin-Gudow grænseovergang og videre til Kiel. Kl. 16.45 med Langeland-Kiel Liniens nye superfærge Langeland III til Bagenkop. Under overfarten på reserveret plads Det store kolde bord, og der kan samtidig handles i færgens store supermarked.

Ankomst Bagenkop ca. kl. 19.30 og hjemkomst Odense ca. kl. 21.00.

**Pris pr. deltager kr. 2.695,-.**  
Prisen er incl. buskørsel, udflugter, østtysk guide, visu-

mudgifter, vejskatter og obl. gebyrer, 5 hotelovernatninger i dobbeltværelser med bad/toilet og halvpension (morgen- og aftensmad) fra 1. dags aften til og med sidste dags morgen, endvidere formiddagskaffe med morgenkomplet på udturen, koldt bord på færgen hjemad samt moms og færgeoverfart.

Evt. tillæg: Eneværelse kr. 650,-.

Prisen er excl. evt. entreer under udflugterne.

Betaling: Depositum kr. 300,- v/tilmelding, restbeløb 4 uger før, girokort udsendes. Visumblanketter udsendes senere.



## BØGER

# En svag general

*A.R. Jørgensen: »Ebbe Gørtz. En militær biografi«.*  
*Frihedsmuseets Venners årsskrift.*

122 sider. 58 kr. plus porto.

-----  
Det er en spændende biografi, som den 76-årige oberst og ingeniør A.R. Jørgensen, København, her har skrevet om general Ebbe Gørtz, 1886-1976. Gørtz var med til at planlægge (og det gjorde han og regeringen Stauning-Munch jo i virkeligheden slet ikke) vort forsvar 9. april 1940. Og som var øverste general i Danmark 1941-1951.

Skal det siges kort, så var Gørtz sikkert på mange måder en flink mand. Bare ganske uden fantasi og dristighed - og mod til at skære igennem både opad mod politikerne og nedad mod sine nærmeste medarbejdere og deres intriger og lusk. Ja, jeg tænker selvfølgelig her på folk som

Viggo Hjalf og Svend Schjødt-Eriksen, der en del af krigen og tiden derpå boltrede sig i Gørtz' alt for lange og ukritiske snor.

Gørtz troede, som regeringen Stauning-Munch-Alsing Andersen, for nu at nævne de hovedansvarlige som stats-, udenrigs- og forsvarsminister, ikke på, at Danmark kunne blive besat. Eller at en eventuel tysk besættelse af Norge også ganske naturligt ville være af største fare for Danmark.

Man havde, som bogen her nævner det, ikke gjort det mindste mht. forsvaret af grænsen i Sønderjylland. Skønt man havde fået mange rapporter om tysk krigsskibsaktivitet i Storebælt, meldinger om stor militær opmarch af biler og tog lige syd for grænsen, og skønt nordmændene sænkede et tysk transportskib »Rio de Janeiro«



*Ebbe Gørtz, nr. 2 fra højre, til afskedsparade 1942 for Frikorps Danmark, altså danske frivillige, som kæmpede på Østfronten på tysk side. Mod russerne. Til venstre ser man den tyske øverstbefalende i Danmark, general von Hanneken.*

med 300 soldater ombord øst for Kristiansand. Det blev bl.a. nævnt i svensk radio tidligt på eftermiddagen 8.4.1940. Den danske hær havde ingen forholdsordrer (og det gentog sig 29.8.1943, skønt man et døgn før 29.8. vidste, hvad tyskerne pønsede på overfor den danske hær og flåde). OG flåden tog jo, modsat hæren, til aktivt genmæle mod de tyske angreb.

Ved grænsen kæmpede danske soldater 9.4.1940, uden at der på højere plan var tænkt det mindste på brosprængninger, landminer, pigtråd o.l.

Og 8. april om aftenen tog ikke alene daværende hærchef Prior roligt hjem. Nej, det gjorde generalstabschefen, hans højre hånd, nævnte Gørtz, også. Hvilken fantasi, hvilket beredskab.



Ebbe Gørtz

Lad os et øjeblik standse ved et par kritiske, men desværre sikkert sande udtalelser om, hvem Gørtz var. Modstandsmanden Frode Jakobsen, kendt af Pigtråds læsere, og i Frihedsrådet en af dem, som havde mest med hæren og dens holdning og beredskab at gøre, jo mere vi nærmede os befrielsen, ja han havde af samme grunde en del med Gørtz, Hjalf og Schjødt-Eriksen at gøre. Frode Jakobsen siger, her citeret fra Jørgensens biografi:

»En retlinet og højtbegavet mand. Med en meget ringe forstand på at bedømme mennesker. Derfor, i hvert fald under krigens unormale forhold, svag overfor sine omgivelser. Han var under krigens »Den lille Generalstab«s fange.«

Og oberst Helge Bennike siger i sin bog »Soldaterære« om Gørtz bl.a.:

»Ingen har i ord og handling støttet Gørtz mere loyalt end jeg. Og ingen har behandlet mig så sårende brutalt.«

Gørtz indså, med mine øjne, en enkelt nødvendig ting: at Militærets Efterretnings-tjeneste fra første færd kunne spionere for England. Altså mod Tyskland. Det er en af de få, måske den eneste ting, jeg synes, man kan rose ham for.

Modstandsbevægelsen havde 8 punkter, hvorfor man ikke brød sig om ham. 1) Han deltog 1942 i en afskedsparade for Frikorps Danmark, da det havde været hjemme på en orlov, hvor korpset iøvrigt snart kom i strid med den danske befolkning. 2) Han afviste, indtil 29.8.1943, ethvert samarbejde med modstandsbevægelsen. 3) Han »glemte« op til 29.8.1943 at få en del af hærens våben gemt væk i hemmelige depoter. Og lod kaserner, våben o.s.v. glide roligt over til tyskerne. 4) Gav heller ikke besked om, at alt, man ikke kunne få væk, skulle ødelægges. 5) Alt for loyal mod Stauning, Munch, Alsing-Andersen - og siden mod Vilh. Buhl. 6) Alt for meget anti-kommunist og det førte til 7) især den alt for »skæve våbenfordeling«. 8) Efter krigen fik han ikke rensset ud i officerskorpset. Straffede tilfældigt, ja undertiden de helt gale. Hvad Jørgensens bog tilfulde dokumenterer.

Der kunne nævnes meget andet. Absolut et oplysende og tankevækkende skrift. For resten, hvorfor skrives der hele tiden »Værnemagten«. Og så om den danske hær. Det ord er så nedslidt for alle vi, som kan huske krig og besættelse. »Værnemagt« kan man kun sige, når det gælder Hitlers hære.

*Johs.Rasmussen*

## 2. verdenskrig 1941-45

**Aage Trommer: Den store alliance. 344 sider.**

**Gyldendals Forlag. Men sælges kun samlet med 1. bind: Hitlers krig. Samlet 576 kr.**

I februar-nummeret af »Pigtråd« skrev jeg rosende om 1. bind af dette værk, nemlig Henning Poulsens »Hitlers krig«, om årene 1939-41.

Her er så andet og afsluttende bind. Med et væld af oplysninger og oversigter, så dette kan kun blive nogle spredte pluk. Som altid, når rektor ved Odense Universitet, Aage Trommer, fører dirigeringsstokken, er der nogle kontante, nedladende meninger om, hvor meget, rettere lidt fx den danske modstandsbevægelses indsats har betydet for de allieredes sejr. Og for Danmarks frihed. Det er nu hans og nogle yngre historikers kæphest. De var ikke med dengang, stod ikke i skudlinjen, levede måske ikke i et kz-lejr-helvede.

Bagefter kan man udmærket se, hvor meget der burde være gjort helt anderledes og bedre. Men vi var kun amatører, de fleste af os. Og kan ikke, som en ung nutidshistoriker, sidde bekvemt med tommestok og computer og diktere verdensudviklingen. Vi reagerede bare spontant,

med følelser og krop. Sommetider i dagens hede, på mere end én måde. Så er det sagt endnu en gang.

Men bortset fra det, er det som allerede første bind, spændende læsning. Trommer og hans hjælpere har fået meget med. Side 173-176 har han et lille kapitel om »Propaganda«, om den illegale presse i de besatte lande, og hvad England selv stod for. Især BBCs radioudsendelser, i 1943 til en snes lande. Til Frankrig, Italien, Tyskland på hver 6 timer om dagen.

I Danmark mener man, der kom omkring 550 illegale blade eller andre publikationer af den art. I Frankrig 1200, i Polen 1400 osv.

Om den illegale krig siger Trommer (side 167) bl.a.: »Den illegale krig er ikke hvermands sag, men hårdt og farligt arbejde. Og i sine mere militante aspekter kun beregnet for de helt unge. I Frankrig er antallet af modstandsfolk i 1944 opgjort til 4,3 pct. af befolkningen. I Danmark langt lavere, nok kun 1 pct. Og de egentlige sabotører talte aldrig mere end et par tusinde. Modstandskæmperne forblev altid et lille mindretal, som havde svært ved at overbevise det store flertal om det retfærdige og om nytten deraf.«



Kampen om Stalingrad udviklede sig til en kamp om hver gade og hvert hus. Her ses nogle af byens forsvarende i 1942.





Fra Casablanca-konferencen i Nordafrika januar 1943. Fra venstre general Giraud, præsident Roosevelt, general Charles de Gaulle og Englands premierminister Winston Churchill. Til trods for de to franske generaler, var modernes emne først og fremmest den britisk-amerikanske strategi.

Side 311 siges: - Japans store østasiatiske krig førte det ligesom Tyskland ud i den helt eventyrlige ekspansion. Frem til Indien og tæt på Australien. For derpå at ende med den totale undergang. Men Japan slap altså for at blive opdelt som Tyskland. - Mussolinis italienske stormagtspositur faldt overraskende hurtigt sammen. Og fra 1943 endte det som besat af Tyskland. Og siden af de allierede.

Den 2. verdenskrig var, ligesom sin forgænger 1914-18, massehærenes krig. Sovjet mobiliserede måske 30 mill. mand. Tyskland halvt så meget. USA 12 mill., England 5-6 mill. mand. Krigens tab i menneskeliv var høj. Ingen ved de helt præcise tal. Sovjet mistede måske 15 mill., ja måske flere, ved fronterne og civilt, herunder de jøder, som tyskerne myrdede. I Kina ligger tallet mellem 10 og 20 mill. Polen, Ungarn, Rumænien og Jugoslavien mistede tilsammen 10 mill., Tyskland 4,5 mill., Japan 2 mill. indbyggere. Englands tab var 450.000, USA's 290.000. Finland 85.000 døde, Norge 10.000, Danmark 7.000. Alle tal indbefattet civilbefolkningen, undtagen for USA's vedkommende (side 312-14).

Og det hedder (side 314): »Den største begivenhed af alle i 1945 var hverken nazismens undergang eller krigens

ophør. Nej, det var atombomben. Og de perspektiver, det medførte.«

Et andet sted nævner Trommer, at tyskerne var fremragende frontkæmpere, bedre end englændere og amerikanere. Men at de allierede havde så store reserver, så meget materiel også, da de kom igang.

Og det skrives et andet sted, at det var Hitler selv, som angreb Stalin. Og siden erklærede USA krig. Begge dele var Churchill Hitler meget taknemmelig for.

Det har ofte været hævdet, at det var noget af et kapløb mellem Montgomery og Stalins tropper, hvem der først nåede frem til Danmark i foråret 1945. Ja, siger Aage Trommer side 270:

»Kapløbet er fra bog til bog blevet mere og mere dramatisk. Fra 24 til 12, til 6, ned til 2 timer. Sådan svandt englændernes forspring om at nå frem til Lübeck.«

Nej, siger Trommer, der var ikke dette kapløb. »Eisenhower havde allerede 21. april orienteret russerne om, at hans styrker agtede sig til Lübeck og Kiel. Montgomery begrundede sin lange pause med behovet for at bringe forsyningslinierne i orden. Men det var et påskud. Den tyske kampkraft eksisterede ikke længere...«

Johs. Rasmussen

## Mindeord

### Jørgen Blæhr »Dam«

Den 10. januar afgik Jørgen Blæhr »Dam«, Bangsbovej 14, 9900 Frederikshavn, ved døden, 70 år gammel. Selv om Jørgens helbred ikke havde været det bedste i den senere tid, kom hans død alligevel som et chok for hustruen og vi andre.

»Dam« var under krigen stærkt involveret i flygtningetransporterne her i det nordjyske som næstkommanderende i Kattegatsruterne. Selv om det tog meget af tiden, fik han også tid til at tage del i fordelingen af de våben, der kom i land, og han stod for forsendelsen af mange af dem, så han stod faktisk for både import og eksport. I lang tid havde han også æren af sammen med »Nybo« at kunne færdes frit på landevejen, forklædt som telefonmontør og i benzindrevet bil. Ved hver vejkontrol, hvor de blev standset, gik det godt.



De havde altid så travlt med at reparere telefoner for »Wærnemagten«, at de efter en kort sludder bare kunne køre videre.

»Dam« blev arresteret sammen med transportfolkerne fra Sæby sidst i januar 1945. Han blev såret af et skud, men klarede sig. Efter krigen har han boet i Frederikshavn, hvor han arbejdede, først på motorfabrikken »Gamma« og senere og til det sidste før pensionen på »Alpha Diesel«.

### Verner Laurits Christensen



Søndag den 28. januar 1990 er Verner Laurits Christensen, Folehavevej, Aalborg, afgået ved døden. Verner var fra Vrå. Han blev uddannet som frisør, men blev i 1943 ansat ved politiet.

Den 19. september 1944 blev han ved aktionen mod politiet anholdt og måtte 8 måneder i koncentrationslejr. Han blev hjemført ved Bernadotteekspeditionen ved krigsafslutningen. Han fortsatte sin gerning ved Aalborg politi, de seneste år som vicepolitikommissær og daglig leder af sekretariatet, og som sådan mødte han som anklager i retten.

Trods plaget af sygdom var Verner en jævnlig gæst på Østerbro sammen med sin hustru Mary. Så sent som i januar mødte han op. Vi har i Verner mistet en god ven og kammerat, hvis minde vi vil ære.

Svejgaard

## Kristian Engelsen

Civilingeniør, fhv. byråds-medlem Kristian Engelsen, Helsingør, blev 69 år. I 1940 meldte Kristian Engelsen sig som 20-årig ind i Danmarks Kommunistiske Parti. Som værnepligtig soldat kom han i tysk krigsfangenskab, men han var efter sin løsladelse i 1943 aktiv frihedskæmper resten af krigen.

Som ingeniør arbejdede han i mange år ved Statsbanernes hovedkontor i København. I 1950 blev han kommunistisk medlem af Helsingør Byråd.

## Ellen Margrethe von Lillienkskjold

Ellen Margrethe von Lillienkskjold, Strandvænget 21, Sæby, 74 år. Hun var gift med fhv. maskinmester Hans Frederik v.L. De var begge aktive i modstandsbevægelsen under 2. verdenskrig.

## Otto Hanner

Fhv. kriminalkommissær Otto Hanner, Viborgvej 16, Randers, blev 88 år. Hanner, født Frederiksen, var politimand i Vejle 1929-50. Fra 1933 ved kriminalpolitiet. I 1950 kom han til Tønder, og 1958-71 var han kriminalkommissær i Randers. Hanner var derpå nogle år CF-leder i Purhus ved Randers.

Under besættelsen var han en dygtig og retfærdig politimand, som støttede modstandsbevægelsen, hvor han kunne. I marts 1944 dannede seks yngre betjente i Vejle deres egen illegale gruppe. Fra 19. september 1944 fik Hanner af Regionsledelsen i Århus til opgave at organisere Vejle politi i grupper, og marts 1945 havde man opstillet 85 mand, som udgjorde 5. kompagni inden for den lokale modstandsbevægelse.

Hanner og den senere statsadvokat Trolle, dengang ved Vejle ordenspoliti, samlede under besættelsen meget materiale om egnens stikkere o.l., så dette kunne bruges til

efterkrigstidens retsopgør. Hanner holdt efter krigen en række foredrag om besættelsen, og et lille manuskript blev siden udgivet af et par unge læreres eget »Byhistoriske arkiv«.

*Johs.Rasmussen*

## Johannes Juhl

»Lille Johannes« blev Johannes Juhl kaldt, fordi han i modstandsbevægelsen arbejdede sammen med den større Johannes Kragh.

Johannes Juhl boede de sidste fem år i Bjergparken 4, Hjørring, og han blev 75 år.

Han var en af dem, der reagerede på den tyske besættelse i 1940 - og gjorde noget ved det.

Allerede før krigen var han kommet ind i radiobranchen hos Johs. Kragh, og de var sammen bl.a. om en illegal radiosender. Så kom den skæbnesvangre 16. november 1944, da tyskerne afslørede sendere, arresterede flere af sabotagegruppens medlemmer og satte en dusør på de to Johannes'er, Juhl og Kragh - døde eller levende.

Men tyskerne fik dem ikke. Lille Johannes boede »under jorden« ikke færre end 26 forskellige steder. Og modstandsarbejdet fortsatte. Der var både tale om våbenedkastninger, kortlægning af tyske forsvarsværker ved vestkysten og jernbanesabotage.

I 1967 fik han på pension, og nu kastede han sig over det, der bliver stående efter ham: Bogen om besættelsestiden i Hjørring. Han fandt, at det var tiden, den skulle skrives - de første var allerede faldet fra. Bogen »En særmedling - hilsen til Holger, Per, Kim og Ib« - kom i 1984 med bidrag af 15 tidligere modstandsfolk. Så også Lille Johannes nåede at få sendt sin særmedling.

## Georg Nygaard

Først nu efter nytår fik vi den triste meddelelse, at vor kære ven, taxivognmand Georg Nygaard, Godthåbsvej 4, 9900 Frederikshavn, var afgået ved døden den 11. november, 82 år gammel.

Nygaard var en helt uundværlig person i flygtningetransporterne under krigen, og altid var han til tjeneste. Jeg vil tro, at næsten alle, der kom til Sverige fra Sæby, Frederikshavn, Strandby og Skagen, har været ude at køre en tur med Nygaard.

Han bragte folk til logiværetterne - hentede dem igen, når afgangstimen var der og kørte dem til »færgen«. Med samme rolige sind kørte han også, selv om passagererne var en 3-4 unge mennesker, der skulle en tur i byen, og deres bagage var temmelig mistænksom.



Omkring årsskiftet 1944/45 fandt Gestapo frem til ham i forbindelse med andres arrestation, og han fik en meget hård behandling, inden han kom til Frøslev.

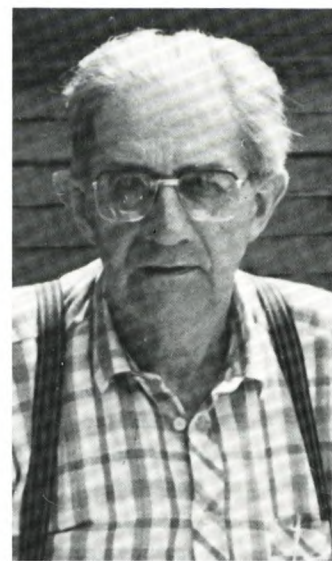
Børge Jensen

## Herman Pedersen

Herman Pedersen, Sæbygårdsparcen 80, 9300 Sæby, blev 71 år gammel.

I besættelsesårene var Herman meget aktiv. Han var søn af Ditlev Pedersen, Sæby. Denne familie gjorde, sammen med flere i Sæby, et stort arbejde inden for flygtningetransporterne til Sverige. Ruterne fra Sæby gik godt i meget lang tid, indtil Gestapo i januar 1945 havde fået optrævlet hele nettet. Herman måtte da sammen med flere andre via arresten i Aalborg en tur til Frøslev.

Mange er de mennesker, der i årene 1943/44 har gjort



et ophold i Herman og Nellys lille lejlighed på deres tur til Sverige - nogle gange kun af få timers varighed, andre gange klemt sammen natten eller nætterne over, når der kom knas med afgang - men altid vel modtaget og omhyggeligt plejet.

Børge Jensen

## F. Bredahl Petersen



Professor, dr.phil. og theol. F. Bredahl Petersen, Villa Donata, 926 Bayshore Drive, Nokomis, Florida, USA, blev 84 år.

P. Bredahl Petersen, som var født i Fredericia, tog præliminæreksamen i 1924 og udvandrede samme år til USA, hvor han uddannede sig til teolog. I 1932 vendte han tilbage til Danmark for at blive baptistpræst ved Købnerme-

nigheden i København, og her var han indtil 1955. Side-løbende var han 1938-55 lektor i kirke- og religionshistorie ved baptisternes teologiske seminarium i Tølløse. I to år herefter var F. Bredahl Petersen baptistpræst ved Immanuelskirken i Århus, hvorefter han igen udvandrede til USA. Her var han i mange år bl.a. baptistpræst i Baltimore, og i en lang årrække indtil 1975 var han professor i bl.a. kirke- og religionshistorie, amerikansk statsvidenskab og filosofi ved adskillige amerikanske universiteter. F. Bredahl Petersen blev dr.phil. i 1937 fra universitetet i Edinburgh og i 1953 dr.theol. fra universitetet i Ottawa.

Under anden verdenskrig deltog han i modstandsbevægelsen i Danmark som gruppeleder under Division Amager Patrioterne.

## Valdemar Svendsen

Porsehøjvej 8, Skive blev 81 år. I en lang årrække arbejdede han på maskinfabrikken Gyro i Skive, inden han blev ansat som kommunegartner.

Under krigen var han med i modstandsbevægelsen og var bl.a. med ved en nedkastning ved Jordbro Mølle, hvor en tysk natjager beskød modtageholdet og dræbte en af dem.

Valdemar Svendsen havde været medlem af Lund-Vinde-Resen Sogneråd og var i en kort periode efter kommunalreformen i 1970 sivilistmokratisk medlem i Skive byråd.

## Benjamin Mørch

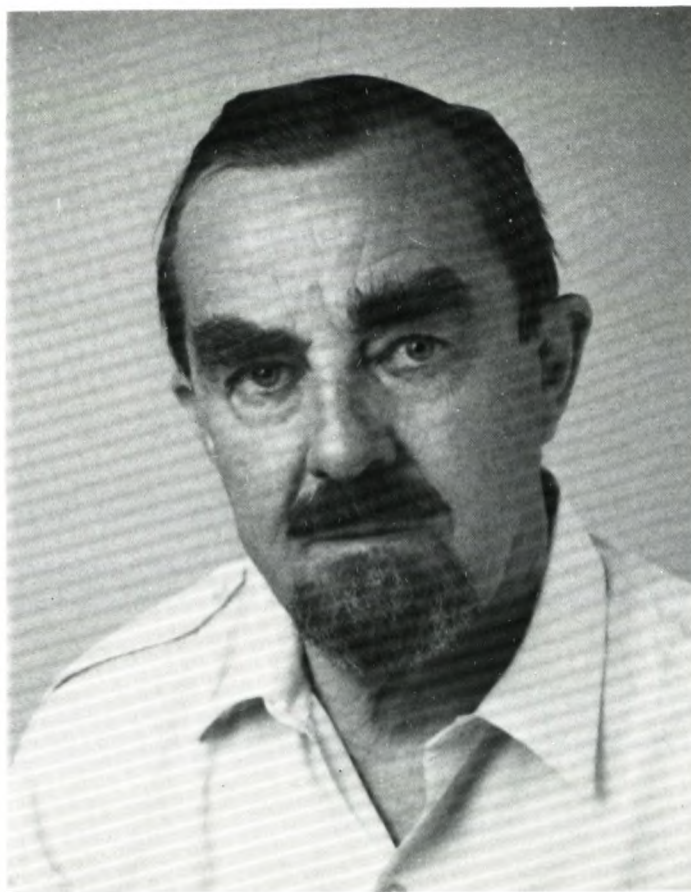
Benjamin var dansk, dertil europæer, født og indtil sit 14. år opvokset i Frankrig. 67 år gammel døde han i Nice. Der boede han sine sidste 10 helbredssvækkede år med Marianna, i fortsat levende kontakt med os andre og tro mod sin forhistorie og hans dermed oplevede Macht ohne Moral.

For Benjamin blev besættelsestiden til 21 fængsler og lejre. 19 år gammel afbrød han et nylig påbegyndt ingeniørstudium, og den 23. januar 1941 blev han frivillig Tysklandsarbejder på Junckerværkerne. Med den uges orlov man kunne opnå efter 3 måneders arbejde der var hans sigte via Østrig og det endnu ikke besatte Jugoslavien at nå frem til allierede styrker. Med den tyske indmarch i Bulgarien måtte flugtplanen fremskyndes, og den 9. marts blev han med et skudsåret ben stoppet af grænsepolitiet.

Dermed talrige forhør og 18 fængsler i Østrig, Tjekkosllovakiet, Polen og Tyskland. En anklage for sabotage på Junckerværkerne måtte frafaldes med manglende bevis. Benjamins døbenavn blev godtaget for pålydende. Og familiens yngste blev nådigt og med en betinget langvarig fængselsdom samt gesandtskabets hjælp i juli 1941 repatrieret til det Danmark, der endnu var et for besættelsesmagten komfortabelt Musterprotektorat.

Et halvt år efter var han, nu tæt på Arne Sej, mangeartet aktiv i Studenternes Efterretningstjeneste. I 1943 måtte han, nu efterlyst, og med endnu en skudlæsion, atter afbryde sin uddannelse og blev februar 1944 arresteret af Gestapo: Med de to måneder i Vestre Fængsel talrige fysisk og psykisk belastende forhør på Dagmarhus, hvor han undgik at Gestapo afslørede ham som gammel kending. Så det blev til nogle tålelige måneder i Horserød og Frøslev.

Begge var vi plukket ud til den første Neuengamme-transport den 15. september. Og en slags venskab begyndte i en fælles overkøje. Spillereglerne blev overholdt, og først efter befrielsen fik jeg kendskab til hans tidligere fængselsodyssé. Det var lykkedes Benjamin at smugle et foto af sin mor gennem brusebadet. Det gik lejlighedsvis nænsomt rundt i en kreds. Fremmede fik lov at se med. Også med den detalje bidrog Benjamin til at opfylde medfangers behov for gensidig inderliggørelse i et system, der tilsigtede at destruere fangernes identitet.



Med *Aufnahme* i Neuengamme blev Benjamins hovedbeklædning en fladpuld, bredskygget paterhat. Den klædte ham for så vidt. Men ved afgang fra lejren et par uger senere sendte han den generøst over pigtråden til en barak husende franske præster. Den senere tildelte sribede fangehue hængede Benjamin om. Det skete, at han brugte den, når han ville påskønne en person med *Mütze ab*. Først Marianna kvittede den hue med jordpåkastelsen.

1944's sidste måneder i Husum-lejren oplevede Benjamin som de mest destruktive. Friervoldens tåbelige pansergrave i marskjord. 12 timer hver dag. Vand nedefra, vand oppefra. Ingen Røde Kors-pakker. Trods sin udprægede situationsfor-nemmelse undgik heller ikke han ydmygende SS- og Kapoafstraffelser. Nære kammeraters død, og Klaus blandt hans nærmeste. Og Benjamins lakoniske diagnose: Klaus havde for store fødder. I Husum undgik Benjamin mig helst - valgte at klare for sig selv længst muligt - *comme ci, comme ça* - so oder so - hellere end at søge tilflugt til mine ret så resultatfattige forsøg på varetægt af dem, der havne-

de i Revieret.

Rådgivet af en garvet fransk medfange valgte han sammen med to andre danske ved given lejlighed i december 1944 at melde sig som maskinarbejder til en særtransport. Det kunne ikke blive værre. Og: Qui vivra verra! Det blev til Buchenwaldes Aussenkommando Wanzleben nær Halle. Hans værktøjsarbejde der i en gammel saltmine med en 400 meter dyb skakt var vel lempeligere end gravearbejdet i Friesland. Til gengæld oplevede han - inde-spærret i kreaturvogn - massive luftbombardementer af Hannovers banegård og senere under tvangsarbejde i Leipzig. Den angst magtede han siden at give ord.

Aftenen den 12. april 1945 blev fangerne evakueret til fods og med ordre om at ingen måtte falde i de fremrykkende allieredes hænder. Da den første fange 4 km fra lejren blev nakkeskudt, fordi han ikke kunne følge med, besluttede Benjamin og hans to danske medfanger at rømme fra kolonnen. Efter nogle dramatiske dage og nætter lykkedes det de tre at nå over til de allierede. Og i Frankrig kunne man bruge fransksprogede Benjamins oplysninger om

# Brandenburger Tor

Af Benjamin Mørch.

Nice, den 22. dec. 1989.

Når man ser med hvilken hastighed verdenshistoriske begivenheder sker i disse dage, og at Brandenburger Tor's genåbning sker i dag, kan jeg ikke lade være med at tænke på, at jeg netop stod ved den nogle dage, inden Hitlers tropper invaderede Rusland - i juni 1941.

Jeg var på vej hjem til Danmark efter forskellige begivenheder og havde en plan om at nå Nordafrika - hvor englænderne kæmpede - men det mislykkedes for mig.

Jeg var nødt til at overnatte i Berlin, da toget til Warnemünde først gik næste morgen. Da jeg næsten ingen penge havde, fik jeg en opredning i et badeværelse på et lille hotel. Jeg kendte ikke Berlin, men havde været der nogle dage i påsken 41, men det var i det store fængsel ved Alexanderplatz - i folkemundede hed det »Alex«, men der havde jeg kun set en stor celle i kælderetagen - vi var 40 mand i den!

Jeg gik mig derfor en lille tur for dog at se noget! Kom snart til den store allé »Unter den Linden« - i det fjerne sås

Brandenburger Tor - med sit irgrønne firspand foroven - jeg gik ned til bygningen i skumringen, der var næsten ingen trafik; ved porten gik en ensom betjent. Da jeg nærmede mig, spurgte han mig nysgerrigt, hvorfra jeg kom; jeg svarede, jeg var dansker og kun skulle overnatte i Berlin, og han fortalte mig med stolthed, mens han så ned ad alleen mod vest, der hedder »Charlottenburger chaussée« - ich var dabei - »jeg var her«, da vore sejrige tropper kom tilbage fra det franske felttog; for ham var den dag i sommeren 1940 en historisk dag - og han tilføjede, mens han rakkede ryggen yderligere - og jeg står nok også vagt her - når krigen i Europa slutter! - lidet anede han, hvad der skulle komme.

Der blev ikke flere parader - bygningerne led skader under de gentagne bombninger af Berlin, og da russerne i 1945 indtog byen, plantede de stolt deres flag på toppen.

Den lå på grænsen til Vest-Berlin, lidt afsiden for stedet, hvor man passerede over til Østsiden - siden kom »Muren«, og faktisk blev Brandenburger Tor ikke »brugt« fra hin dag i 1940 og til i dag - 50 år var faktisk forløbet til denne historiske dag.

På skærmen ser vi i disse uger, i disse dage Rumænien! Ting sker der i rækkevidde, som næsten kan sammenlignes med den franske revolution - der netop i år grundet sit 200 års jubilæum har været fejret flittigt her i Frankrig i alle medierne.

---

Benjamin Mørch døde i Nice den 7. februar 1990. Her er den sidste artikel, han nåede at skrive.



modtagsomhed og evne til ærlig indignation. Lad os bare sige vrede. Og en vrede, som han kultiverede og positivt videregav til efterkrigstiden. Det skete herhjemme i et TV-interview med Lis Møller. Det bånd vil leve og fastholde tiden og fastholde en KZ-fanges varige oplevelse af den. Og det skete for 6-700 unge tyske i byen Husums forsamlingshus. Det var den 30. januar 1983 på 50-årsdagen for die Machtübernahme (eller die Machtübergebung om man vil).

Benjamin slap aldrig Husum. Og Husum slap ikke for Benjamin. Han talte der på tysk, samtidigt prunkløst og op-højet. Og hans ord ramte både dem, der hørte på og ham selv - så han ind imellem kom til at græde derved. Selv talte jeg ved samme lejlighed om mine erfaringer fra samme lejr og måtte sande, at statistik og tal bløder ikke. En detalje må opleves. Det var med de oplevede og videregivne enkeltheder, at Benjamin fik sagt noget, hvori der - også efter hans død - lever en samvittighed, ansvarlighed og ægte sindsbevægelse. Han bragte et eksistentiaalistisk offer med hele personen som indsats. Det var ikke gratis, hverken for Benjamin eller hans nærmeste. Det kunne bare ikke blive anderledes.

Paul Thygesen

god og solidarisk kammerat for sine medfanger, og havde bl.a. delt ud af sine erfaringer, som han havde fået, da han første gang var i den slags lejre.

Med dygtighed og succes blev det hans lod, da han var kommet sig noget efter kapitulationen, at gå ind og overtage og lede familiefirmaet, og vi havde den glæde, at alle vi, mange af hans gamle kammerater, ofte mødtes med ham og festede med ham og også nød hans dansk-franske humor. Han var en god kammerat, med et stort hjerte, et dejligt menneske, som alle vi, hans gamle venner, der er tilbage, vil savne.

Vore tanker går i disse dage også til hans familie.

Arne Sejr

tingenes tilstand på den anden side af fronten. Først den 9. juni kom han hjem.

Efter de 4 års fravær opgav han ingeniørstudiet og påbegyndte i september 1945 -langt fra restitueret (det blev han aldrig) - kursus på Handelshøjskolen. I 1946 stod han pludselig - og ufærdig - med det af faderen og en ældre broder drevne firma for værktøjsmaskiner. Broderen blev dræbt ved en bilulykke med Benjamin uskadt på bagsædet. Faderen døde få dage efter.

Helbreds- og uddannelsesmæssige handicap blev opvejet af Benjamins talent for tillidskabende kontakt. Han kunne tale med folk, evnede dermed også at uddelegere ansvarsområder til medarbejdere. Men i løbet af 70'erne måtte han med sine sensfølger fra Tyskland gradvis kapitulere og afvikle firmaet. En nu tilkommet og konstant behandlingskrævende blodsygdom kostede ham i 80'erne talrige indlæggelser herhjemme og i Frankrig.

Hans livsudfoldelse blev indskrænket. Men Benjamin ville leve. Med et værdigt farvel bukkede han under den 7. februar i år.

Blandt de 21 fængsler og lejre blev det de 70 dage i Husum, der kom til at mærke Benjamin - og nok mere end os andre i kraft af hans meget særlige

## En kammerats hilsen

Lederen og stifteren af »Studenternes Efterretnings-tjeneste«, Arne Sejr, skriver bl.a.:

Om de mange måneder, Benjamin var i KZ-lejren Neuengamme, specielt den barbariske tid på udekommandoen i Husum, sagde Benjamin selv i sin store tale i Husum den 3. februar 1983: »Husum, det var magt uden moral«, men Benjamin selv havde holdning og moral nok til at bevare sin værdighed som menneske.

På et tidspunkt, da toget med fangerne holdt stille i en skov, tog Benjamin chancen, og flygtede sammen med 2-3 andre kammerater. Det lyk-

kedes dem - trods beskydning - at slippe væk og holde sig skjult, til de allierede styrker rykkede frem og tvang tyskerne tilbage, hvorpå han og kammeraterne udmattede kom frem og gav sig til kende for de allierede styrker, som tog sig af dem på enhver tænkelig måde. Benjamin kom til det nu befriede Paris, hvor han nød sin genvundne frihed, og hvor han fejrede Nazitysklands kapitulation. Derpå vendte han tilbage til Danmark efter den 5. maj. Her genfandt og genså han også nogle af sine kammerater fra Neuengammelejren.

Under hele sit ophold i KZ-lejren var han altid en

# Pigtraad-Gestapofangen

Nummer 2. April 1990

## ADRESSE- LISTE

### SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Villy Mørk Jensen, Sjørringvigvej 6, Sjørring, 7700 Thisted. 97 97 12 71.  
Skr.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse. 42 48 56 74.  
Kass.: Bernth Johannesson, Jacobysallé 16, 2th., 1806 Frederiksberg C, 31 31 86 86.  
Bestyrelse: Villy Karlsson, Helge Kierulff, Hans Andersen, Else Drejer, Birgit Fischermann, Ove Laursen, Peter Møller Madsen, John Nielsen, Birgit Lærche, Lilian Olsen og Jacob Jensen.

### BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev 53 86 55 59.  
Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6, 1363 København K 33 12 85 95.  
Sommer: Møststien 6, Vester Lyng, 4500 Nykøbing S. 53 41 01 20.  
**Odense:** Carl Aage Hansen, Kærmindevej 25, 5000 Odense. 66 12 71 99.  
**Århus:** Fmd.: Knud Andreasen, Stenbjerg Kirkevej 6, 7752 Snedsted. 97 93 83 11.  
Kass./skr.: Arnold Sejersen, Jægergårds-gade 138, 2., 8000 Århus C. 86 13 07 65.  
**Aalborg:** G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. 98 12 73 63.

### DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethevej 28, Ejby, 4070 Kirke Hyllinge. 42 40 50 87.  
Kas.: Ernst Nielsen, Firskovvej 42, 2800 Lyngby. Giro 6 45 87 18. tlf. 42 87 09 58.  
Socialsekretær: Otto Laugesen, Snerlevej 27, 7900 Nykøbing Mors. 97 72 02 27.

### LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Bernth Johannesson, Jacobys Allé 16, 2.th., 1806 Frederiksberg C. 31 31 86 86.  
Kass.: Richard Tue Andersen, Randersvej 75, 8200 Århus N. 86 16 92 42. Giro 5 43 27 23.

### Omegnsafdelingen:

Fmd.: Johan Kanding, Ved Bellahøj 6,6, 2700 Brønshøj. 31 60 23 33.  
Kontoret: Kongevejen 252, 3.sal, 2830 Vi-rum. 42 85 58 98. Giro 8 81 17 88. Kontortid for sociale sager: Tirsdag og torsdag 10-12. Sommerferie 15. juni - 15. august.

**Esbjerg afd.:** Fmd.: Viggo Hansen, Palna-tokes Alle 19, 6700 Esbjerg. 75 14 27 58.  
Kontor: Centret, Skolegade 54, 6700 Es-bjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

**Sydøstjysk afd.:** Fmd.: Jens Jac. Jensen, Ullerupdalvej 217, 2., 7000 Fredericia. 75 92 54 57.

Kontor: Vendersgade 30,1 tlf. 75 93 29 73, åbent tirsdag 14-16.

Socialsekretær: Kai Ibsen, Skovparken 38 B, 6000 Kolding. 75 52 82 43.

**Kolding:** Kontor: Koldinghus, Staldgården. Åbent 2. og 4. torsdag kl. 14-17. 75 53 18 84.

**Odense afd.:** Det sociale udvalg v/ Aksel Søndergård, Øksnebjerg 50, 5230 Odense M, tlf. 66 11 82 15.

Fmd.: E. Gjersing, L.A. Ringsvej 92, 5230 Odense M, tlf. 66 14 27 16. Sommer: Røllike-vej 21, 5300 Kerteminde, tlf. 65 32 45 51.

Kass.: Ruth Gjersing, L.A. Ringsvej 92, 5230 Odense M, tlf. 66 14 27 16.

**Sydfyns afd.:** Sekretær: Hjarne Ditlevsen, Løkketoften 15, 5700 Svendborg. Kontor: tlf. 62 20 15 52 (bedst kl. 08.00-11.00).

**Sjællands afd.:** Ove Laursen, Moseskræn-ten 3, Ganløse Bund, 3660 Stenløse 42 18 30 46.

**Aalborg afd.:** Fmd: Børge Dahl, Herskind-sgade 9, 9000 Aalborg, 98 12 84 92.

Kontor v/ Børge Jensen, Østerbro 38, 9000 Aalborg. 98 12 16 19. Åbent tirsdage 10-12, torsdage 10-17. Åbent for kammeratligt sam-vær torsdag 14-17.

**Århus afd.:** Alfr. Bertelsen, C.F. Jessensvej 1, Århus N. 86 16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. 86 16 63 18 i åbningstiden: Tirsdag og torsdag kl. 10-12.

### LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Mogens Pedersen, Skt. Clemensvej 2, 4760 Vordingborg, tlf. 53 77 58 94.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. 86 42 69 61.

**Randers afd.:** Fmd.: Frode Greve Rasmus-sen, Lyngdalvej 18, 8500 Grenå. 86 30 90 76.  
Kass.: Ejnar Hulten, Møllevej 69, Hornbæk, 8900 Randers. 86 41 81 81.

**Sjællands afd.:** Fmd.: Jens Thomsen, Skottegården 15, 2770 Kastrup. 31 50 48 61 og 31 50 09 70.  
Kass.: Jørgen Kaufmann, Th. Philipsensvej 2, 2770 Kastrup. 31 50 30 38.

**Århus afd.:** Fmd. Edith Johansen, Sand-kåsvej 2, 8210 Aarhus V, tlf. 86 15 73 15.  
Kass.: Beth Thorsen, Havvej 3, Vrinner, 8420 Knebel. 86 36 50 82, giro 1 27 64 92.

### FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse. 42 48 56 74.

Kass.: Salle Fischermann, Bernstorffsvej 155, llth., 2820 Gentofte. 31 64 51 74.

### HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boule-

vard 12, 2.tv., 2450 Kbh. SV. 31 16 60 98.  
Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernvej 24, 8270 Højbjerg. 86 27 23 47.

### HORSERØD

Fmd.: Villy Karlsson, Toftekærsvvej 116, 2860 Søborg. 31 69 86 62.

Kass.: Kaj Birkemose Petersen, Gl. Køge Landevej 251B, I-dør 2., 2650 Hvidovre. 31 49 20 62.

### NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Villy Mørk Jensen, Sjørringvigvej 6, Sjørring, 7700 Thisted. 97 97 12 71.

Kass.: Søster Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. 31 75 58 03.

### RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt, Carlsgade 5, 5000 Odense C. 66 12 79 08.

### SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Peder Søegård, Amerikavej, 7,4. th., 1756 København V. 31 23 02 14

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22, 5000 Odense C. 66 11 92 52.

**Odense:** Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NØ. 66 10 24 15.

### STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. 42 98 11 77.

Kass.: Hertha Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre. 31 75 97 13.

### THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Fischermann, Toftekærsvvej 28 C, 2820 Gentofte. 31 65 82 12.

Kass.: Herman Ebstein, Gerlevvej 15, 2700 Brønshøj. 31 28 27 15.

**Frihedsfondens postadresse er:** Frederiksberg Bredgade 13, 2000 Frederiksberg. Telefon 31 87 44 41. Kontoret er lukket mandag og fredag.

### FERIEMULIGHEDER:

**Anholt:** Ejers af De Erhvervshæmmede. 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt by. Henv. til: De Erhvervshæmmede Fra Frihedskampen, Skovvangsvej 220, 8200 Århus. Telefon 86 16 63 18, kl. 10-12. Mandag - torsdag. Ansøgning om ophold i højsæsonen skriftligt senest den 15. februar.

**Kegnæs:** Ejers af Kammeraternes Hjælpefond. Se øverst bladets side 2.

**»Nors Hovedgård«:** Selvejende institution. 12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors, 7700 Thisted. Henv.: Alex Bindeballe, 97 98 11 95.

**Smidstruphytten:** Ejers af Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge. Henv. til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse. 42 48 56 74.